

Kántás Balázs

Terroristák a bíróság előtt

Márffy József és társai bombapere

HORTHY-KORSZAK MŰHELYTANULMÁNYOK

Kántás Balázs

**Terroristák a bíróság előtt
Márffy József és társai bombapere**

Horthy-korszak Műhelytanulmányok

ISBN 978-615-81598-0-7

**Sorozatszerkesztő–szaklektor:
Dr. Zsávolya Zoltán**

BUDAPEST, 2020.

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	4
AZ ÜGY TÁGABB POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI KONTEXTUSA. AZ ÉBREDŐ MAGYAROK EGYESÜLETE ÉS POLITIKA BEFOLYÁSA AZ 1920-AS ÉVEK MAGYARORSZÁGÁN.....	9
A MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK ÉS AZ ELLENÜK FELHOZOTT VÁDAK.....	31
AZ ELSŐFOKÚ FŐTÁRGYALÁS-SOROZAT, 1924. NOVEMBER 18–DECEMBER 13.....	41
AZ ÍTÉLET.....	85
A MÁRFFY-PER MÉRLEGE.....	88

BEVEZETÉS

Az Ébredő Magyarok Egyesületének Nemzetvédelmi Főosztálya egy volt azon polgári milíciák közül, melyek az I. világháború elvesztése utáni polgárháborús idők, a trianoni békeszerződés és a Tanácsköztársaság leverése után, az 1920-as évek elején megszilárduló Horthy-Bethlen-kormányzat tudtával és beleegyezésével működtek, bizonyos hatósági jogkörökkel is felruházva. Ennek a szervezetnek volt része az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi¹ Nemzetvédelmi Osztály névre hallgató alakulata, melynek tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76 szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek.

Az épület dísztermében óraszerkezettel ellátott, fémdobozban elhelyezett, ekrazit robbanószerrel

¹ Budapesten ekkor tíz kerület volt, ám a korabeli IX. kerület nagyjából akkor is megfelelt a mai IX. kerület / Ferencváros nevű városrésznek.

megettöltött pokolgépet helyeztek el 1922. április hó 2-án a déli órákban egy nagy tükör alatt lévő faburkolattal, ellátott fűtőtest alján. A bomba 1922. április 3-án délután 3 óra 25 perckor felrobbant, ennek folytán a szétrepülő bomba és a fűtőtestszilánkok Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács Ernő sértettek, budapesti lakoson halálos kimenetelű érülıéseket ejtettek, míg dr. Balassa Gyula, Ladner Mór, Váradi Gyözö, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirnschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula sértettek, budapesti lakosok súlyos sérülıéseket szenvedtek.²

A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben

² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú ítélet.

jórészt bombaper, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.³

Tekintetbe véve, hogy Zinner Tibor az Ébredő Magyarok Egyesületének 1920-as évekbeli történetéről írott, 1989-ben megjelent kiváló, és azóta is hiánypótló jelleggel bíró monográfiája igen alaposan összefoglalja és tágabb történelmi kontextusba helyezi a rajta kívül egész idáig kevesek által kutatott Márffy-per, így eredményeire, megállapításaira pedig a jelen tanulmány is támaszkodik.⁴

1922. április 2-án robbant fel a bomba az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén, nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a

³ Az erzsébetvárosi bombamerényletről, valamint Márffy József elsőrendű vádlott és társai azt követő peréről a teljesség igénye nélkül az alábbi sajtótermékek között az alábbi, legkülönbébb politikai irányultságú napilapok közöltek tudósítássorozatot: Az Est, Magyarország, Reggeli Hírlap, Népszava, Nemzeti Újság, Szózat, Esti Kurír, Pesti Napló, Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap, 8 órai újság, Világ, Friss Újság, Új Nemzedék, Új Barázda, Dunántúl, Egyetértés, Szegedi Új Nemzedék, Az Ojság, A Nép, Szegedi Friss Újság, Pécsi Lapok, Miskolci Napló, Ellenzék, Magyar Jövő, stb.

⁴ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete,⁵ az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat hármas csoportosításban tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalos egység, Péter Tivadar és Salló Sános tervezett, de azt végül nem hajtották végre.
2. A Koháry utcai⁶ törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák nagykövetségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múltott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.

⁵ ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltárának Közleményei 1978/1, 251–284.

⁶ A Koháry utca neve ma Nagy Ignác utca Budapest V. kerületében.

3. Miklós Andor liberális hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlt, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia nagykövetségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

**AZ ÜGY TÁGABB POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI
KONTEXTUSA
AZ ÉBREDŐ MAGYAROK EGYESÜLETE ÉS
POLITIKA BEFOLYÁSA AZ 1920-AS ÉVEK
MAGYARORSZÁGÁN**

A bombaper politikai kontextusának megértéséhez szükséges áttekintenünk az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME) történetét és a korszak politikai életére gyakorolt hatását sem, hiszen a per elsősorban e politikai kontextusban értelmezhető, nem csupán egy egyszerű köztörvényes bűnügyként a sok közül. Az ÉME egy volt a történelmi Magyarország összeomlásakor alakult számos hazafias egyesület közül, mely az 1920-as években a legbefolyásosabb ilyen szervezetek közé tartozott a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE), illetve az Etelközi Szövetség (EX) nevű titkos társasággal együtt, melyek tagsága és vezetősége között egyébként igen jelentős átfedések figyelhetők meg.⁷ Az ÉME alapításának pontos dátuma nem ismert, de valamikor az 1918-as év végére tehető. Alapvetően a kezdetektől fogva antiszemita, bűnbakképző,

⁷ PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 49–59.

történelmi traumákból, sérelmekből táplálkozó politikai szemlélet jellemezte, mely a zsidókat hibáztatta Magyarország megoldatlan társadalmi konfliktusaiért és az első világháborúért is.⁸ Alapítói között neves közéleti személyiségeket és katonatiszteket találni, mint például Bárdossy Ernő MÁV-titkárt és újságírót, Ilosvay Gusztáv államtitkárt, Mádl J. Géza újságírót, Fodor Gyula OTI-titkárt, Sármezey Endre MÁV-igazgatót, de olyan frontról hazatért, később, a fehérterror idején atrocitásaik nyomán hírhedtté vált radikális katonatiszteket is, mint Héjjas Iván, Raád Árpád, Francia Kiss Mihály vagy Prónay Pál.⁹

A radikális jobboldali szervezet már az első világháború vége előtt igen nagy politikai aktivitást fejtett ki, és nem volt ez másként a Tanácsköztársaság 133 napja alatt sem. Az ÉME vezetősége 1919. március 21-én, egy választmányi ülésen értesült a kommunista hatalomátvételtől, és ezek után – illegalitásban működve – aktívan részt vett az antibolsevista ellenforradalomban, embereket toborzott és fegyverzett fel az ellenforradalmi erők számára. A tanácskormány bukása és Magyarország román megszállása után folytatta politikai tevékenységét, és utcai plakátok elhelyezésével

⁸ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora*, 13–15.

⁹ ZINNER, i. m. 16.

valóságos propagandaháborút vívott. Az egyesület tagjait ilyenkor igen gyakran zaklatták a románokkal együttműködő átmeneti magyar kormány hatóságai.¹⁰ Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlásával rengeteg volt katona és közszerződéses alkalmazott deklasszálódott, ez a társadalmi helyzet pedig jelentős tömegbázist teremtett a radikális egyesület számára. 1919-ben felmerült az ÉME politikai párttá szervezésének gondolata is, azonban az egyesület vezetése úgy döntött, hogy „minden politikától mentesen, csak társadalmi téren küzdenek tovább.”¹¹ 1919. augusztus 14-én az ÉME küldöttségét Horthy Miklós, ekkor még a Nemzeti Hadsereg fővezéréként maga fogadta Siófokon.¹² Horthy 1919. november 16-ai Budapestre történő bevonulása után az ÉME a fővárosban kiterjedt antiszemita propagandát folytatott, és a zsidók jogait komolyan korlátozó törvények bevezetését követelte.¹³ Lapjában, az Ébredő Magyarországon az egyesület 830 000 ezer fős tagságára utalt, azt a benyomást keltve, hogy a lakosság jelentős részének támogatását élvezi.¹⁴ A tagság létszáma persze túlzó

¹⁰ ZINNER, i. m. 32–33.

¹¹ ZINNER, i. m. 34.

¹² ZINNER, i. m. 35.

¹³ PAKSA, i. m. 57–59.

¹⁴ ZINNER, i. m. 37.

és megbízhatatlan adat, ám azt mindenképp ki kell emelnünk, hogy az egyesület ebben az időszakban valóban jelentős társadalmi bázissal rendelkezett és a háború utáni politikai helyzet egyik alakítója volt.

Az ÉME 1919. november 30-án tartotta budapesti nagygyűlését, ahol dr. Zákány Gyula alelnök a zsidókérdésről adott elő, melynek nyomán újabb antiszemita, a zsidók jogait súlyosan korlátozó intézkedések bevezetését kérvényező határozatot juttattak el az – államfői hatalmat ekkor még csak de facto gyakorló – Horthy Miklóshoz, mint a Nemzeti Hadsereg fővezéréhez.¹⁵ A nagygyűlést több ezres tömegtüntetések követték, de mindennapossá váltak az utcai összetűzések, spontán zsidóverések is a fővárosban és vidéken egyaránt. Zinner Tibor, az egyesület monográfusa is felhívja rá a figyelmet, hogy az ÉME társadalmi bázisa ebben az időszakban meglehetősen széles és heterogén volt, a tagok között ugyanúgy megtalálhatók az első világháborút megjárt veterán katonák, mint az úri osztály hazafias eszméket valló tagjai, de a kispolgárság és a háború nyomán mérhetetlen szegénységben élő vidéki agrárproletariátus képviselői is.¹⁶ A háborús szegénység és bizonytalanság lényegében az egész társadalmat radikalizálta, a politikai szélsőségek

¹⁵ ZINNER, i. m. 45.

¹⁶ ZINNER, i. m. 53.

megjelenése ebben az időszakban tehát szinte törvényszerű folyamat volt.¹⁷

Szmrecsányi Györgyöt, az ÉME első országos elnökét ugyanazon a napon választották meg, mint Horthy Miklós kormányzót, 1919. március 1-jén. A Horthy antiszemitizmusát nem támogató Huszár Károly miniszterelnök ugyanezen a napon mondott le, a március 15-én megalakult Simonyi-Semadam Sándor vezette kormányból pedig kimaradtak a liberális politikusok. A kormányváltást az ÉME vezetősége örömmel fogadta, a román csapatok kivonulásában pedig ugyancsak a politikai élet feletti egyre nagyobb befolyás megszerzésének lehetőségét látta. Az ÉME gyakorlatilag a stabilizálódó Horthy-rezsim afféle lojális ellenzékévé vált, az államfőség kérdésében pedig szabadkirályválasztó álláspontot fogalmazott meg. 1920 tavaszán az ÉME – Eckhardt Tibor későbbi ÉME-vezető, Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök és Prónay Pál képviselével – már a külföldi, elsősorban osztrák és német (bajor) szélsőjobbaldali pártokkal, szervezetekkel is kereste

¹⁷ A magyar társadalom érthető okokra visszavezethető radikalizálódása már az első világháború vége idején, 1918-ban elkezdődött. Vö. HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

az esetleges nemzetközi antibolsevista együttműködés lehetőségét.¹⁸

Az ÉME más hazafias szervezetekhez hasonlóan ebben az időben a kormány jóváhagyásával fegyveres segédrendőri alakulatokat tartott fenn egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételi kísérlet megakadályozására.¹⁹ Az egyre hangosabb és egyre nagyobb társadalmi feszültségeket generáló antiszemita propaganda, az

¹⁸ ZINNER, i. m. 60–61.

¹⁹ 1920–21-ben az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai csak egyike voltak az esetleges újabb kommunista hatalomátvétel meggátlását célzó fegyveres alakulatoknak. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontrol nélkül működtek ezek mellett a Héjjas és Prónay vezette tisztikülönítmények. Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a belügyminiszter irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete, mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárítószerv, akiknek feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt, fegyvert viseltek, fegyverhasználati joguk pedig azonos volt a rendőrségével. Működött továbbá 1921-ig egy polgári személyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező katonai nyomozóhatóság, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett T-osztálya is. Ez a zavaros időszak lehetőséget adott önjelölt civilek számára is, hogy hatósági jogosítványokkal ruházzák fel magukat. Vö. KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92.

egyre több erőszakos cselekmény hatására, valamint a konszolidációs törekvések okán Rubinek Gyula földművelésügyi miniszter 1920. április 4-én javasolta az ÉME felosztatását.²⁰ A kormány azonban az instabil politikai helyzet miatt többszöri próbálkozás után sem merte felosztatni a szervezetet.²¹ Ebben az időben az ÉME budapesti központja körülbelül 300 000 főt tömörített, és az egyesületnek volt még országszerte 98 fiókegylete is.²² A trianoni békeszerződés 1920. június 4-ei aláírása csak tovább fokozta az országban a feszültségeket, az antiszemitizmus mellett pedig az irredentizmus, a történelmi Magyarország területi revíziója lett a vezető eszme, ezzel összefüggésben az ÉME számos tagja, köztük sok leszerelt vagy még akkor is aktív állományú katona – habár a monarchia és annak reguláris hadseregének felbomlása miatt az állományviszonyokat és jogosultságokat is igen nehéz volt nyomon követni – jelentős szerepet játszott a fehérterrorban. Az

²⁰ A földművelésügyi miniszter ezt követően az 1920. május 13-ai minisztertanácsi ülésen is annak adott hangot, hogy főként vidéken egyre kontrolálhatatlanabb az ébredők által alkalmazott erőszak. MNL OL K 27-1920. 05. 13/5. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete magatartása elleni panasz.

²¹ ZINNER, i. m. 66–67.

²² ZINNER, i. m. 69.

erőszakos atrocitások, önkényes politikai gyilkosságok mögött számos konkrét esetben, csak úgy, mint a bombaper mögött is felsejlik a fehérterrort is lényegében irányító Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok neve.²³

1920. szeptember 19-én az egyesület újabb országos nagygyűlést tartott, melyen 25 pontos „ébredő programot” ismertettek, melyet aztán Szmrecsányi György magának Teleki Pál miniszterelnöknek is átnyújtott, hangsúlyozva az ÉME hatalmi tényező mivoltát. A 25 pont lényegében kiáltvány volt az ország teljes zsidótlanítására, zsidóellenes kulturális és gazdasági követelésekkel, ám egyúttal szociálpolitikai javaslatokat is tartalmazott, és miként arra Zinner Tibor is felhívja a figyelmet, e követelések a magyar szélsőjobboldali radikalizmus egyik első szellemi és gyakorlati megnyilatkozásának tekinthetők.²⁴

A kormányzat igyekezett ugyan a radikális szélsőjobboldalt valamilyen módon pacifikálni és

²³ Serfőző Lajos is felhívja rá a figyelmet, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merénylet mögött is jó eséllyel Prónay Pál és/vagy Héjjas Iván állhattak annak közvetett vagy közvetlen értelmi szerzőiként. Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922-1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1976/LVII. 3–60, 30–33.

²⁴ ZINNER, i. m. 88–89.

visszafogni, ám annak széles társadalmi bázisa okán nem volt könnyű dolga. A helyzetet nehezítette továbbá, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületével szimpatizáló személyek ekkora már beépültek a belügyminisztérium, a honvédelmi minisztérium és több korabeli fegyveres testület tagjai közé is, ezért az állami alkalmazottak között is igen jelentős volt a mozgalom támogatottsága. A felosztatás helyett így a kormány leginkább belülről igyekezett az ÉME-t bomlasztani, vagy legalábbis konszolidálni, és különböző manipulációk és alkuk révén a vezetői székekbe próbált valamivel mérsékeltebb személyeket juttatni.²⁵ Részben az egyre erősödő szélsőjobboldal lecsendesítésére fogadta el a nemzetgyűlés a numerus clausust, vagyis az 1920. évi XXV. törvénycikket, mely erősen korlátozta a felsőoktatásba felvehető zsidó származású hallgatók számát. A törvény 1921-ben lépett hatályba.

Az egyre véresebb és kontrolálhatatlanabb atrocitások,²⁶ az ÉME-hez köthető paramilitáris

²⁵ ZINNER, i. m. 88.

²⁶ Doktori értekezésben Bödök Gergely is felhívja a figyelmet arra, hogy 1920–22-ben mind a Nemzeti Hadsereg különítményesei, mind pedig az ÉME (sokszor felfegyverzett) milicistái végrehajtottak olyan atrocitásokat, melyeket az állam nem tudott, és talán nem is akart kontrol alatt tartani. Számos esetben előfordult, hogy a fegyveresek békés járókelőket támadtak meg és

csoportok, különítményesek, milicisták garázdálkodásai, különösen a Club Kávéház elleni akciók²⁷ nyomán a kormány végül elérkezettnek látta az időt a határozottabb fellépésre. Felosztatni még továbbra sem merete az egyesületet, mert úgy vélte, radikális jobboldali, sok esetben felfegyverzett tagok még mindig a kormány hasznára lehetnek egy esetleges baloldali hatalomátvételi kísérlet elfojtásában, ám mindenképpen korlátozni igyekezett a szervezet működését. Az 1920. november 10-ei minisztertanácsi ülésen döntöttek arról, hogy az 1918 októbere óta alakult egyesületeket vizsgálat alá vonják,²⁸ a gyülekezési

tartóztattak le, az ilyen esetek nem egyszer gyilkosságba torkollottak. BÖDŐK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 187–189.

²⁷ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebélyi Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73; BÖDŐK, i. m. 219–220; KOVÁCS, i. m. 2009, 87–91.

²⁸ HU-MNL-OL K 27-1920. 11. 19/6. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete ellen folyamatba tett vizsgálat eredményeinek ismertetése.

jogot pedig erősen korlátozni fogják.²⁹ November 11-én a belügyminiszter felfüggesztette az ÉME budapesti központjának működését, mégpedig azzal az indoklással, hogy az egyesület saját nyomozószervet állított fel, amely hatósági jogkört bitorolt, önhatalmúlag kvázi állami szervként működött, és ezzel súlyosan veszélyeztette a fennálló államrendet. A Teleki-kormány egyre jobban féltette a világháború után konszolidálódó politikai és gazdasági kapcsolatokat az egyre nagyobb teret nyerő szélsőjobboldaltól, ezért radikális tisztújítást követelt az ÉME-n belül. Weiss Konrád kénytelen volt lemondani alelnöki tisztéről, helyére a kormány törekvéseit inkább támogató Zákány Gyula került, egyúttal pedig megtiltották az egyetemi diákság belépését az egyesületbe, ezzel pedig tömegbázisa egyik jelentős elemétől fosztották meg.³⁰

Soltra József szolgálat közben – katonaruhás egyének által – agyonlőtt rendőr halála, mely 1920. november 10-én következett be, jó indokot szolgáltatott a kormánynak arra is, hogy az Ébredőkkel szoros átfedésben lévő tisztikülönítményeket is igyekezzen fokozatosan felszámolni, illetve tagjaikat beintegrálni a reguláris hadseregbe. Számos továbbra is működő

²⁹ ZINNER, i. m. 96.

³⁰ ZINNER, i. m. 97.

paramilitáris egységet, például a hírhedt Ehmann-telepi³¹ brigádot csak fegyveres hatósági erőszakkal, halálos áldozatok árán sikerült leszerelni – amikor a rendőrök és a (reguláris) katonák rajtaütöttek a milicistákon, a lövöldözésben öt fegyveres meghalt.³² Ferdinandy Gyula belügyminiszter bejelentette, hogy tudomása van róla, hogy az ÉME a hatalom puccsszerű átvételére készült, Rubinek Gyula kereskedelemügyi miniszter pedig ezzel párhuzamosan rendeletben tiltotta el a vasúti és postai alkalmazottakat az ÉME-tagságtól, ezzel tömegbázisa egyik újabb jelentős elemétől fosztotta meg a szervezetet. A meggyilkolt rendőr ügyéből kiindulva több más, különítményesekhez köthető gyilkosság és egyéb önkényes atrocitás kapcsán komoly vizsgálat folyt még Héjjas és Prónay, valamint a hozzájuk köthető irreguláris fegyveres csoportok ellen is, ám a kormányzóhoz és más politikusokhoz való személyes jó viszonyuk okán az

³¹ Az Ehmann-telep az ekkoriban még önálló településként létező Sashalom, Budapest mai XVI. kerületének egy része volt.

³² KÁDÁR Gábor–VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkossagok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

ekkor már befolyásos radikális jobboldali politikusokként is funkcionáló különítményparancsnokoknak nem esett bántódásuk.³³

Az ÉME új vezetőséggel és nagy reményekkel vágott neki az 1921-es évnek. Az egyesület életében szakadást vetített elő a Habsburg-párti legitimisták és a szabadkirályválasztók vitája. IV. Károly trónra való visszatérési kísérlete kiélezte az ellentéteket. Az antanthatalmak nyilván nem engedtek volna Magyarországon egy Habsburg-restaurációt, ezért a stabilitás érdekében leginkább Horthy Miklós kormányzó hosszú távú régens államfősége tűnt a szemükben a legjobb megoldásnak. Horthy és körének hatalma az 1921. március 27-ei és október 20-ai, egyébként komolytalan királypuccsok meghiúsulása után még jobban megszilárdulni látszott. Szmrecsányi György legitimistaként exponálta magát, ezzel pedig a pozíciójával fizetett. 1921 áprilisában az ÉME ügynevezett csoportközi értekezletén Pálóczi Horváth István, az ÉME vidéki főosztályának vezetője nyilvánosan kijelentette, hogy a pártpolitika és a királykérdés az ÉME-től független kérdések, az Ébredők pedig továbbra is csak társadalmi tevékenységet kívánnak folytatni a

³³ ZINNER, i. m. 106–107.

nemzet javára, pártpolitikai ügyekbe pedig nem ártják bele magukat.³⁴

1921. április 14-én Bethlen István került a miniszterelnöki székbe, ezzel pedig megkezdődött a konszolidáció időszaka. Az ÉME egyesületi lapja is örömmel köszöntette az új kormányfőt. A szervezet Országos Központi Választmányából a királypuccs következményeként kivált Taszler Béla és Fangler Béla, illetve üressé vált az országos elnök pozíciója. Helyükre Hir György nemzetgyűlési képviselő, egykori különítményparancsnok és a magyar irredenta mozgalmak egyik fő szervezője, illetve Kmoskó Mihály egyetemi tanár és Budaváry László nemzetgyűlési képviselő, jobboldali radikális újságíró kerültek.³⁵ 1921. július 1-jével a Bethlen-kormány feloszlatta a különböző polgári nemzetvédelmi milíciákat, így elvileg az ÉME felfegyverzett nemzetvédelmi osztályait is. 1921 áprilisában az ÉME Országos Központi Intézőbizottsága is elfogadta az egyesület új alapszabályának tervezetét, melyet a belügyminiszter 87101/1921.-VII. a. számú határozatával jóváhagyott.³⁶ Az új alapszabály így

³⁴ ZINNER, i. m. 112.

³⁵ ZINNER, i. m. 118.

³⁶ A korszakban az egyesületek igen szigorú kormányzati kontrol alatt működtek, alapszabályaikat és azok módosítását a belügyminiszternek kellett jóváhagynia.

fogalmazta meg az ÉME alapeszméjét: „az egyesület célja a keresztény-nemzeti közszellem felébresztése, állandó ébrentartása és a fajiság társadalmi, kulturális és gazdasági téren. Az egyesület célját mint tisztán társadalmi alakulat mindennapi pártpolitikától mentesen kívánja elérni olyanképpen, hogy az egész keresztény társadalmat lakóhely, illetve foglalkozás szerint erős és fegyelmezett szervezetekbe csoportosítja, hogy ezáltal a keresztény, magyar faj társadalmi, kulturális és gazdasági érvényesülését, uralmát a törvényes rend keretén belül teljessé tegye és állandóan hathatósan biztosítsa”, valamint az egyesület tagja lehetett mindenki, „kinek felmenői között zsidó fajú nincsen, és semmiféle titkos, szabadkőműves vagy destruktív társaságnak nem tagja.”³⁷ (Azaz az ÉME gyakorlatilag destruktívnek tekintett mindenféle liberalizmust.) Az egyesület vezetőtestületei ekkor az országos közgyűlés, az Országos Elnökség, az Országos Központi Választmány, az Országos Központi Igazgatóság és az Országos Központi Felügyelőbizottság voltak. A fő végrehajtó szerv az OKI volt, feladata pedig a határozathozatal mindazon ügyekben, amelyeket az alapszabályok a

³⁷ Az alapszabály többek között fennmaradt az ÉME Magyar Nemzeti Levéltára Országos Levéltárában őrzött fondtöredékében is. MNL OL P 2249–7. sorozat. Idézi: ZINNER, i. m. 119.

közgyűlésnek, illetve a választmányoknak fenn nem tartottak. A tisztikar mellett megválasztotta az igazgatóság és a főosztályok vezetőit is. Az egyesület további központi szervei az úgynevezett főosztályok voltak, ezek közül a Propaganda és a Nemzetvédelmi Főosztályok, valamint a Sportosztály váltak politikai tevékenységük révén a későbbiekben a leghírhedtebbé.³⁸ A Nemzetvédelmi Főosztály hatáskörébe például a társadalmi mozgalmak ellenőrzése tartozott, különös tekintettel a felforgató és nemzetellenes törekvések figyelésére és ellensúlyozására – ebből is látszik, hogy a szervezet még ekkor sem mondott le igazán a Tanácsköztársaság bukása után és a fehérterror ideje alatt magának vindikált katonai-karhatalmi-hatósági jogkörökről.³⁹

³⁸ ZINNER, i. m. 120; valamint az ÉME szervezeti felépítéséről lásd bővebben: CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

³⁹ Többek között Kovács Tamás hívja fel rá a figyelmet, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete önálló hírszerző osztályt is működtetett, mely már a Horthy-korszak elején a magyar állami szervekkel, ti. a politikai rendőrséggel és titkosszolgálatokkal is igen szoros kapcsolatban állt. Vö. KOVÁCS, i. m. 86–90. Az Ébredő Magyarok Egyesületének (egyik) paramilitáris alakulata, a katonailag képzett tagokból álló Sas Osztály pedig ugyancsak

Az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az Ébredők igen markáns jelenléte a nyugat-magyarországi felkelésben is.⁴⁰ A Burgenlandot ellenőrzésük alá vonó irreguláris magyar fegyvereseknek körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,⁴¹ az 1921. december 14-16-ai soproni népszavazás – részben a városban tartózkodó, ébredő illetőségű fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára kedvező eredménnyel végződött.

1921 telére, IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete után – melyben ugyancsak részt vettek legitimista ÉME-tagok is – sikeresen tűnt az ÉME integrálása a bethleni konszolidáció politikai rendszerébe. Ráday Gedeont 1921 decemberében Klebersberg Kunó váltotta a belügyminiszteri székben, akinek igen határozott elképzelései voltak a szélsőjobbaldali mozgalmak visszaszorítására.⁴² Az egyesület elnöke végül az

ellátott hírszerző, megfigyelő és kémelhárító tevékenységet. Vö. PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013, 59.

⁴⁰ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK, i. m.

⁴¹ ZINNER, i. m. 131.

⁴² A jogszabályi háttér 1922-ben elején tovább szigorodott, a belügyminisztérium pedig a korábbinál is jobban ellenőrizte az

örkényi földbirtokos, a vidéki főosztály korábbi vezetője, Pálóczi Horváth István lett. A társelnöki pozíciókat gróf Széchenyi Viktor és dr. Hegedűs György, az alelnökök Bárczay Ferenc, Bernárd Ágoston, Budaváry László, Darányi Ferenc, Fáy Gyula, Sármezey Endre, Horváth Géza és Prónay Pál lettek. A vezetőségben megszűnt a szélsőségesek túlsúlya, a terület jóval heterogénebb lett, a szervezet vezetői közé kerültek például Balogh Ferenc miniszteri tanácsos, Hir György és Pröhle Vilmos nemzetgyűlési képviselők, Csilléry András és Ereky Károly volt miniszterek, Kőváry Lajos író, Héjjas Iván egykori különítményparancsnok és földbirtokos, vagy Wolff Károly, a főudvarnagyi bíróság elnöke. A vezetőségi tagok igen vegyes társadalmi háttere és politikai nézeteik heterogenitása is egyfajta konszolidációt mutat, ugyanakkor a vidéki ÉME-vezetők között továbbra is igen sok volt a radikális-antiszemita elveket valló személy. A vezetőség összetétele ugyanakkor

egyesületeket és a gyülekezést. Vö. A belügyminiszter körrendelete a gyülekezési jog szabályozásáról, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez II. A fasiszta rendszer kiépítése és a népnymor Magyarországon 1921–1924*, szerk. KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Szikra Könyvkiadó, 1956, 155–157.

összességében a középrétegek dominanciáját mutatja az egyesületben.⁴³

Az ÉME a konszolidáció előre haladtával egyre jobban bekapcsolódott a pártpolitikai küzdelmekbe is, és gyakorlatilag elválaszthatatlanul összekapcsolódott a szociálpolitikai követeléseit egyre hangosabban megfogalmazó keresztényszocialista mozgalommal.⁴⁴ A konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új párt, melyet a köznyelvben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegettek, agrárpártból széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. A választásokat persze immár az új, 2200/1922. ME. számú rendelet alapján tartották, amely gyakorlatilag csak Budapesten és környékén, illetve a törvényhatósági jogú városokban

⁴³ ZINNER, i. m. 138–146.

⁴⁴ ZINNER, i. m. 147.

biztosították a titkos választójogot, a választópolgárok vidéken nyíltan szavaztak. Az Egységes Pártnak a tömegbázis biztosítása céljából szüksége volt az Ébredő Magyarok Egyesületére és a Magyar Országos Véderő Egyletre, a korszak másik, főként katonatisztekot tömörítő, emblematikus szélsőjobboldali szervezetére, a választás közeledtével pedig az Ébredők politikai aktivitása is egyre nőtt. A szervezet politikai befolyását jól mutatja, hogy a nemzetgyűlés 245 mandátumából 143 helyet foglalt el abszolút többséggel az Egységes Párt mint új kormánypárt, az összesen 245 képviselőből pedig 31 egyúttal az ÉME tagja is volt. Igaz, ezek közül nem minden képviselő volt kormánypárti, hiszen az ÉME-n belül is megvoltak a mérsékelt és a radikális jobboldali szárnyak, az az ellentmondásos helyzet pedig, mely szerint a kormánypárt hol kihasználta az ÉME-t, hol kifejezetten ütköztek a kormány és az egyesület érdekei, az 1920-as években végig megmaradt. A radikális politikai erők a parlamenten belül mindazonáltal kisebbségben maradtak, így Bethlen és kormánya terve, hogy a konszolidációval és a lehető legnagyobb parlamenti többséggel a szélsőséges politikai irányzatokat pacifikálják, valamennyire sikeresnek bizonyult.⁴⁵

⁴⁵ ZINNER, i. m. 159.

Az erzsébetvárosi bombamerénylet volt az az esemény, amely választási küzdelmet megzavarva újabb lehetőséget adott az állam kezébe a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után végleg lefegyverezték, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait megszüntették. A különböző jobboldali milíciák felfegyverzett tagjainak egy részét ugyanakkor 1922–1924 között fedés alatt a Belügyminisztériumban Főtartalék néven katonai állományba szervezték, hogy a környező országokban végezzenek felderítő tevékenységet, tehát lényegében hivatásos hírszerzőkké váltak. Részben a Honvédelmi Minisztérium, részben a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartoztak, és alkalmazhatók voltak a hivatalos magyar külpolitikai irányvonalba nem illeszthető feladatok (pl. a Rongyos gárda-hadművelet, vagy különböző határon túl elkövetett szabotázs- és diverzánsakciók) végrehajtására. A II. világháború alatt ezeknek a hírszerzőknek egy része csatlakozott az antifasiszta ellenállási mozgalomhoz, egy másik része a nyilasoknak ajánlotta fel szolgálatait.⁴⁶

⁴⁶ VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség* Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában, Betekintő, 2009/1.

A Bethlen-kormánynak végül sikerült viszonylagos konszolidációt elérnie társadalmi-politikai téren. 1923. január 21-én Magyarország tagja lett a Népszövetségnek, az ország külpolitikai rehabilitációja lényegében megtörtént, az ÉME pedig innentől kezdve stabilan a kormánypárt egyfajta lojális szélsőjobboldali ellenzékét alkotta. A szervezet politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1944-ig működött, a részben belőle kinövő, új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen lecsökkent.⁴⁷ 1924 és 1945 között a társadalmi egyesületek mozgásteret a hagyományos pártpolitikai élet előtérbe kerülésével jelentősen lecsökkent, a különböző, német-osztrák és olasz mintára szerveződő szélsőjobboldali, fajvédő pártok megjelenése pedig az ÉME vonzerejét is kikezdték, és a tagság létszáma is csökkent, noha természetes módon jelentős személyi átfedések voltak az 1920-as és 1930-as évek radikális pártjai és az ÉME tagsága között.⁴⁸

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

⁴⁷ ZINNER, i. m. 184–185.

⁴⁸ Az ÉME úgynevezett fénykora után, igen nagyrészt belőle kialakult, nyugati mintára szerveződő szélsőjobboldali pártokról és egyéb szervezetekről részletesen lásd: PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma.*

A MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK ÉS AZ ELLENÜK FELHOZOTT VÁDAK

A bombaügy politikailag igencsak terhelt, a per maga pedig minden bizonnyal politikailag motivált volt,⁴⁹ hiszen a Bethlen-kormány és Horthy Miklós kormányzó egyre inkább az Antanttal való viszony rendezésére, külső és belső konszolidációra törekedett. Magyarország gazdasága talpra állítása céljából egy nagyobb kölcsönt készült felvenni Franciaországtól, így a magyar hatóságokon is igen nagy volt a nyomás, hogy eredményt mutassanak fel számos antiszemita és antantellenes bűncselekmény ügyében.

A dr. Schweinitzer József rendőrkapitány által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást

pártjai, politikusai, sajtója, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

⁴⁹ ZINNER, i. m. 166.

követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”⁵⁰ Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével és vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, stb. esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezhette magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel, életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában működjenek közre. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást,⁵¹ amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó része már lezajlott.

A bombaper vádlottjai Márffy József banktisztviselőn kívül Szász János leszerelt katona, Marosi Károly vámőr, Radó József fiatalkorú, korábban drogériai eladó, pénzügyőri vigyázó, Horváth-Halás József villanygyári tisztviselő, Vargha Ferenc népjóléti minisztériumi díjnok, illetve ifj.

⁵⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 166–167.

⁵¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 233–238.

Drenka Béla fővárosi tisztviselő voltak. Még a tárgyalás kezdete előtt rejtélyes körülmények között elhunyt a merényletben a vád szerint ugyancsak közreműködő Kasnyik János géplakatos, akinek halála ugyancsak Márffy Józsefre terelte a gyanút. Természetes úton, súlyos tüdőbetegségben elhunyt továbbá a számos társa által mérnökként ismert, valójában kőműves, de valamiféle vegyészeti ismeretekkel rendelkező Chriaszty István, a bomba feltételezett összeszerelője, illetve Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör – a vád szerint a robbantókkal összejátszó – portása.

Az ügyészség Márffy Józsefet mint elsőrendű vádlott ellen az alábbi cselekmények miatt fogalmazott meg vádiratot:

- a.) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság 23 rendbeli gyilkossági kísérlet mint tettes,
- b.) a budapesti királyi Törvényszék Koháry utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt mint felbujtó,
- c.) a Budapest VIII. kerület, Reviczky utca 6 számú ház kapujában bomba elhelyezésével

1923. november 16-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest

- d.) Rassay Károly és Miklós Andor címére bomba küldésével, 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint felbujtót
- e.) 1923 novemberében az ortodox zsinagóga,
- f.) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes,
- g.) a nemzetgyűlés elnökéhez, a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint tettes.⁵²

Marosi Károly másodrendű vádlott ellen az alábbi vádakot fogalmazta meg az ügyészség:

a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság 8 23 rendbeli gyilkossági kísérlet büntette,

b) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt,

⁵² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – A vádirat.

c) 1923 novemberében az újpesti ortodox zsinagóga ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes;

Radó József negyedrendű vádlottat az ügyészség „mindössze” az Erzsébetvárosi Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet büntette miatt mint tettest vádolta.

Szász József negyedrendű vádlottal szemben az alábbi vádpontokat fogalmazták meg:

a) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 bűn-tette miatt, mint bűnsegédet,

b) Rassay Károly dr. és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest,

c) a nemzetgyűléselnökéhez, a magyar királyi állami rendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923.november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint bűnsegéd;

Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat a budapesti királyi törvényszék V. kerület, Koháry

utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest vádolta az ügyészség.⁵³

Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az alábbi vádpontokkal szembesítették:

a) a budapesti királyi törvényszék V. kerület, Koháry utca 5. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint bűnsegéd,

b) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes.

Kis Ferenc hetedrendű vádlottal szemben az 1923 októberében a cseh követséggellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntett, mint tettest ellen emelt vádat az ügyészség.

Ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlott csupán azzal, a többihez képest viszonylag enyhe váddal nézett szembe, hogy a nemzetgyűlés elnökéhez, a magyar királyi állami rendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel bűnsegédi minőségben hatóság elleni erőszak büntettét követel el.⁵⁴

⁵³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – A vádirat.

⁵⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – A vádirat.

A vádirat csoportosításának megfelelően a bíróság először az újpesti zsinagóga elleni pogromkísérletet tárgyalta, mely szerint Péter Tivadar és Salló János fiatalok vádlottak⁵⁵ Márffy József rábeszélésére, felbujtására elhatározták, hogy kiutaznak Újpestre, és a zsinagógából istentisztelet után kijövő zsidókat válogatás nélkül inzultálják, megverik. A két fiatalember tervezett antiszemita akcióját nem hajtotta végre, helyette ironikus módon inkább betértek egy kocsmába. Márffy Józsefet itt, mint a csoport szervezőjét és a végül is végre nem hajtott antiszemita akció értelmi szerzőjét vádolták.

A Koháry utcai Királyi Törvényszéki palota elleni merénylet tervét Márffy József állítólag először 1922 augusztusában kezdte tervezgetni, noha Marosi Károly vádlott vallomása szerint korábban az is megfordult a fejében, hogy a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságát kellene felrobbantani.⁵⁶ A merénylők a bombát végül is Budára, a Pestvidéki Királyi Törvényszék épületéhez, azonban mivel azt tapasztalták, hogy túl sok ember áll a kapuban, ezért inkább visszavitték azt az értelmi szerző, Márffy József lakására. Végül is a

⁵⁵ Ügyüket korábban a Fiatalok Bírósága tárgyalta, végül mindkettőjüket felmentették. HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

⁵⁶ ZINNER, i. m. 169; HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú ítélet, 52.

bombát a Koháry utcai fogház kapujában helyezték el a merénylők 1922. augusztus 22-én. Már a gyújtózsínórt is meggyújtották, de a házmaster és felesége, valamint az épület előtt őrt álló rendőr szerencsésen eloltották, így az nem robbant fel. Nesz Károly, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályához is kötődő, tényleges állományú katona, aki ellen párhuzamosan katonai büntetőeljárás is folyt, a Márffy-perben is tanúskodott, vallomásában pedig elmondta, hogy ezt a bombát valószínűleg Márffy József fürdőszobájában készítették, ő ugyanis járt Márffy lakásán, a fürdőszobából pedig zajt halott, a helyiségbe azonban nem engedték be.⁵⁷

A nyomozó hatóságok és a bíróság feltételezése szerint Márffy 1923 első felében azt is eldöntötte, hogy mindenképpen megghiúsítja a franciák által Magyarországnak nyújtott kölcsön tervét, hogy ezzel álljon bosszút a szerinte egyre inkább az Ébredő Magyarok Egyesülete ellen tevékenykedő Bethlen-kormányon, ezt pedig oly módon fogja végrehajtani, hogy a francia, vagy valamely kisantant ország nagykövetsége ellen bombamerényletet követ el. A vegyészethez elvileg konyító, a tárgyalás előtt feltehetőleg természetes úton elhunyt – súlyos tuberkulózisban szenvedő – Chriaszty Istvánnal együtt készítették el a bombát, melyet 1923.

⁵⁷ ZINNER, i. m. 169–170.

november 26-án helyezték el a francia nagykövetség Reviczky utcai épülete elé. A gyújtószerkezet hibája miatt azonban ez a bomba sem robbant fel, a merényletkísérlet nem sikerült.

A vád szerint Márffy József, Chriaszty István, Marosi Károly, Szász József és a később elhunyt Bekő Zoltán 1923 februárjában arra is szövetkeztek, hogy Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, valamint Miklós Andor hírlapíró szállodai szobájába juttatnak el olyan becsomagolt nyeles kézigránátokat, amelyek a csomag kibontása után felrobbannak. A robbanó küldeményeket kézbesítették is, de Rassay felesége nem engedte a csomagot felbontani, értesítette a rendőrséget, a Miklós Andornak szánt robbanó küldemény pedig ugyancsak felbontása előtt a rendőrségen kötött ki.

„101-es bizottság” aláírással életveszélyes fenyegető levelek jutottak el a magyar nemzetgyűlés elnökéhez, a francia nagykövetségre és a Budapesti Rendőr-főkapitányságra, melyekben a szerző halállal fenyegette meg Bethlen István miniszterelnököt, amiért az megítélése szerint jelentős engedményeket tett az Antantnak a genfi konferencián, ugyancsak halál várt Nádosy Imre országos és Marinovich Jenő budapesti rendőr-főkapitányokra, amiért a kormány politikáját támogatták, illetve a francia nagykövetség

diplomataíra is, mert azok nem mások, mint a „magyarokon élőködő rablók”.⁵⁸

A helyzetet bonyolította, hogy a tárgyaláson Márffy Józsefre rótt bűncselekmények elkövetése idején éppen nemzetgyűlési választásokat tartottak, az ÉME pedig, mint igen erős társadalmi-politikai szervezet, a választásokba is igyekezett beavatkozni, illetve segítségére a totális mozgósítás terén a kormánypárt is számított. Márffy József állítólag igyekezett IX. kerületi nemzetvédelmi csoportját függetleníteni az ÉME Országos Központi Igazgatóságától, és közölte az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályával, hogy csak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok utasításait ismeri el, de az ÉME Igazgatóságához, melyet abban az időben Pálóczi Horváth István vezetett, teljes bizalmatlansággal viszonyul.⁵⁹

⁵⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – A vádirat.

⁵⁹ ZINNER, i. m. 170.

**AZ ELSŐFOKÚ FŐTÁRGYALÁS-SOROZAT, 1924.
NOVEMBER 18–DECEMBER 13.**

A bombaper elsőfokú főtárgyalás-sorozata 1924. november 18-án kezdődött. A vádlottak egy jó része ilyenkor már egy ideje előzetes letartóztatásban volt, a fogházból vezették őket a bíróságra.⁶⁰ Kiss Ferenc vádlott, aki a nyomozat szak folyamán eltűnt, nem jelent meg a bíróság előtt. A vádlottak és a vádpontok részletes ismertetése után az ügyész indítványozta a fiatalkorú ifj. Drenka Béla szabadlábon lévő vádlott vizsgálati fogságba helyezését, ugyanis a per egyik tanúját, Sebestyén Ferenc műszerészt az államrendőrség budapesti főkapitányságának tájékoztatása szerint előző nap életveszélyesen megfenyegették, amennyiben Márffyra és társaira vallanak, a két fiatalember egyike pedig erősen hasonlított a vádlottra. A törvényszék a vádlott vizsgálati fogságba helyezésére vonatkozó indítványt elutasította, ugyanis nem látta bizonyíthatónak, hogy ifj. Drenka Béla valóban befolyásolni próbálta volna a tárgyalás menetét, és valóban ő lett volna a két azonosítatlan személy

⁶⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 5–8.

egyike, akik Sebestyén Ferenc tanút megfenyegették.⁶¹ Langer Jenő elnök ezek után megállapította, hogy Chriaszty István vádlott az elé terjesztett hiteles anyakönyvi kivonat alapján 1924. október 1-jén valóban elhunyt, ezért vele szemben a királyi törvényszék a büntetőeljárást megszüntette.⁶²

Ezután vallomástételre szólították az elsőrendű vádlottat, Márffy Józsefet, aki a vádat megértette, ám ártatlannak vallja magát. Előadta, hogy az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetését még a királypuccs megtörténte előtt (tehát 1921-ben) bízták rá, és hogy a nemzetvédelmi osztály tudomása szerint katonai jogállású szervezet volt, mely a honvédelmi minisztérium tudtával és engedélyével működött. Strengel Vilmos javaslatára Márffy Józsefet egy bizonyos Vass honvéd százados jelölte ki a nemzetvédelmi osztály parancsnokául. Állítása szerint sem az időközben öngyilkosságot elkövetett Kasnyik János, sem pedig Szász József nem tartozott a szűkebb baráti társaságába az ÉME-n belül, Marosi Károly 1922 márciusában lett a helyettese a nemzetvédelmi osztályban, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakat pedig az

⁶¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 9–11.

⁶² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 12.

erzsébetvárosi bombamerénylet megtörténtekor, 1922 áprilisában még nem ismerte. Márffy ezután, mikor az elnök azzal szembesítette, hogy adatok merültek fel arra vonatkozóan, hogy ő volt a merénylet értelmi szerzője, kitérő választ adott, és előadta, hogy a rendőrségen csúnyán összeverték, amit jelentett dr. Kovács Péter fogházügyésznek is.⁶³ Az elnök erre felolvastatta dr. Ötvös József fogházorvos 1923. december 9-ei keltezésű jelentését, mely szerint Márffy József vádlotton nem volt található komoly fizikai bántalmazásra utaló nyom. Az elnök kérdésére Márffy előadta, hogy a robbantásos merénylet iránt különösebben nem

⁶³ Márffy József és társai a főtárgyalás során folyamatosan azt állították, hogy a rendőrségen veréssel, éheztetéssel csikarták ki belőlük a beismerő vallomásokat, és bár nyilván nem tudhatjuk biztosan, ebből mennyi igaz, tekintve, hogy Schweinitzer József vezette a nyomozást, akár kétségek is felmerülhetnek a vádlottak kényszervallatását illetően, nem csupán a fogházorvos véleménye alapján. Schweinitzer Józsefről ugyanis több forrásban fennmaradt, hogy bár a politikai rendőrség középutas, konzervatív elveket valló vezetőjeként mind a szélsőbal, mind pedig a szélsőjobb oldali politikai erők ellen erélyesen fellépett, a gyanúsítottakkal való embertelen bánásmódot sosem kedvelte, és saját beosztottjai körében is szóvá tette. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 209–211.

érdeklődött, mikor értesült róla, az újpesti zsinagóga ellen tervezett merényletről pedig a vizsgálóbíró előtti kihallgatáson hallott először.⁶⁴ A bíróság előtt tanúként megjelent dr. Ötvös Péter fogházügyész is, aki előadta, hogy Márffy József valóban jelezte neki, hogy a rendőrségen bántalmazták, de erre utaló bizonyítékok valóban nem álltak rendelkezésre. Márffy József vádlott ismét előadta, hogy a rendőrségen hányszor és hogyan bántalmazták, de az elnök jelezte neki, hogy majd az illető rendőrségi tisztviselővel is szembesítik, és akkor részletesen hangot adhat ez irányú sérelmeinek.

A bíróság ezt követően vallomástételre idézte Szász József vádlottat, aki ugyancsak előadta, hogy a vádat megértette, bűnösnek azonban nem vallja magát. Szász előadta, hogy véleménye szerint az egész eljárás nem más, mint koncepció per, és Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes megítélése szerint mindenképpen az Ébredő Magyarok tagjai között kívánta megtalálni a merénylőket. Bevallása szerint 1922 elején ismerte meg Márffy Józsefet, de nem volt az alárendeltje, helyettese, lévén az ÉME egy másik szervezeti egységét, annak IX. kerületi sportosztályát vezette. Állítása szerint az erzsébetvárosi bombamerényletről semmit nem

⁶⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 18–21.

tudott, és bár járt Márffy József lakásán több ízben, az, hogy ott tervelték volna ki a merényletet és készítették volna el a pokolgépet, nem más, mint Hetényi főkapitány-helyettes koholmánya. Szász a korábban a rendőrségen és a vizsgálóbíró előtt tett tagadó vallomásait fenntartotta, és megismételte, hogy minden vád csak Hetényi Imre és Schweinitzer József rendőrségi főnyomozók agyában született meg. Azt állította, Radó Józsefet korábban nem ismerte, hiába állította Radó, hogy ismerték egymást. Chriaszty Istvánt és Marosi Károlyt az ÉME tagjai közül saját bevallása szerint valóban ismerte, az időközben elhunyt Kasnyik Jánost ugyancsak nem ismerte. Hetényi Imre két hét fogvatartás után állítólag azt mondta Szásznak, „Héjjas és egész bandája már le van fogva”, ezért beszélhetne, erre ő állítólag azt felelte Hetényinek, semmit nem tud Héjjas Ivánról. Hetényi állítólag alkut ajánlott Szásznak, mely szerint előnyösebb elbánásban lesz része, ha beismerő és másokra terhelő vallomást tesz.⁶⁵

Az elnök kérdésére ezután Márffy József előadta, hogyan szembesítette vele Schweinitzer József rendőrkapitány Radó Józsefet. Állítása szerint itt mutatták be őket egymásnak, Radó pedig csak a

⁶⁵ HU-BFL- VII-5-c-25646/1924, Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 23-43.

nyomozók többedik, gúnyos felszólítására volt hajlandó azt mondani, hogy felismeri Márffy. Márffy a bíróság előtt azt állította, Radó József tudomása szerint nem is volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, ellenben leginkább a rendőrség félemlítette vagy vesztegette meg, hogy olyan vallomást tegyen, amelyet. Langer Jenő elnök szembesítette Márffy egy komoly bizonyítékkal, mégpedig egy Radó József nevére kiállított ÉME nemzetvédelmi bajtársi igazolványt, melyet Apor Viktor⁶⁶ tartalékos honvéd főhadnagy, ÉME-csoportvezető állított ki 1923. július 26-án. Márffy erre azt állította, Apor főhadnagy az ÉME egy másik szervezeti egységét vezette, Budapesten volt tíz, egymástól függetlenül működő nemzetvédelmi osztály, Radó egy másiknak éppenséggel tagja is lehetett, de a IX. kerületinek nem volt a tagja. Márffy

⁶⁶ Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy az ÉME és a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok köréhez tartozott. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy megghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt letartóztatta a rendőrség. Héjjas és Prónay persze tagadták, hogy a puccskísérlet tervéhez közük lett volna. Ekkoriban merült fel újra kormányzati körökben újra az ÉME feloszlata is. Apor Viktor és társai perének iratai fennmaradtak: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041.

szerint Kasnyik János sem volt sem az ÉME, sem azon belül a nemzetvédelmi osztály tagja, továbbá azt is állította, hogy Chriaszty István soha nem volt katona, így a robbanóanyagokhoz sem értett, ezért a bomba elkészítésében sem működhetett közre úgy, ahogyan azt a vádakban megfogalmazták.⁶⁷

A tárgyalás rövid szünet után folytatódott, amikor is Marosi Károly vádlott tett vallomást. Ő is saját ártatlanságát bizonygatta, illetve a rendőrségi fogdán történő verésről és éheztetésről számolt be. Állítása szerint Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes őt is megfenyegette, beismerő vallomását csak ennek hatására tette, a vizsgálóbíró előtti meghallgatáson csak ennek hatására tartotta fenn. Marosi a tárgyaláson ezt követően gyakorlatilag sírva fakadt, és elmondta, milyen válogatott kínzásokkal és lelki terrorral csikarták ki tőle a nyomozók a beismerő vallomást. Az elnök Marosit is szembesítette Ötvös József fogházorvos véleményével, mely szerint rajta sem voltak találhatóak komolyabb külsérelmi nyomok. Marosi később előadta, hogy 1922 tavaszán még nem volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, ekkoriban főleg politikai tevékenységet folytatott a közelgő nemzetgyűlési választások előtt, s elsősorban Buday

⁶⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 45–50.

Dezső nemzetgyűlési képviselőnek – az ÉME későbbi elnökének – igyekezett segítségére lenni, hogy újra mandátumot nyerhessen. Radó Józsefet pedig a Rogátsy-féle drogériában ismerte meg, ahol mindketten eladóként dolgoztak. A merénylet elkövetése idején, 1922. április 3-án állítása szerint az ÉME IX. kerületi helyiségében tartózkodott, és innen ment haza este több bajtársával.⁶⁸

A per főtárgyalása 1924. november 19-én folytatódott. Márffy József folytatta reflexióit vádlott-társai vallomásait illetően. Előadta, hogy megítélése szerint a rendőrség gyakorlatilag minden vádlottat kényszervallatásnak vetett alá. Marosi Károly ezt ugyancsak megerősítette a bíróság előtt. Ezután Radó József vádlott vallomása következett, aki ugyancsak előadta, hogy korábbi, vádlott-társait terhelő vallomását veréssel és éheztetéssel kényszerítette ki tőle a rendőrség. Állítása szerint Schweinitzer József rendőrkapitány lerajzoltatta vele, hogyan is nézett ki az a doboz, melyben a robbanószerkezetet az Erzsébetvárosi Körbe vitték, de amit lerajzolt, azt csak a rendőrkapitány irányítási szempontjai alapján, megtört lelkiállapotba rajzolta. Radó vádlott azt is elmondta, mely szerint Marosi Károly nem mondott neki olyat,

⁶⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 52–59.

hogy tudja, kik a merénylők, hiába állította ezt korábbi vallomásaiban. Radó azt is elmondta, hogy Marosi Károllyal együtt a Rogátsy-féle drogériában volt eladó, és onnét gyakran vitt rendelésre csomagot az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, de mert a kört tagjai között az üzletnek sok megrendelője volt, emiatt komoly helyismerettel rendelkezett az épületben, de a merénylethez semmi köze. Márffy József vádlott felszólította Radó Józsefet, hogy nyilatkozzon az Apor Viktor által számára kiállított ÉME-igazolványról, mert állítása szerint Radó továbbra sem volt a IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagja, és megismételte, hogy Radó Józsefet és Kasnyik Jánost sem ismerte a merénylet idején. Marosi Károly a felé intézett kérdésekre azt adta elő, hogy Radó József kétszer is járt az ÉME-ben, szeretett volna beiratkozni, de nem vették fel, mert még fiatalok voltak. Marosi azt is elismerte, hogy Radó valóban hordott fel csomagokat a Demokrata Körbe a Rogátsy-drogéria küldönceként. Az elnök tíz perc szünetet rendelt el.⁶⁹

A szünet után számos, a merénylet elkövetésekor az Erzsébetvárosi Demokrata Körben jelenlevő sértett, többek között Balassa Gyula, Ledner Mór, dr. Patai Sándor, Váradi Győző, Szász

⁶⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 60–71.

László, Katona Béla, Spitzer Béla, dr. Maros Mór, Grünfeld Miksa, Lengyel Ödön, Elek Bernát, Kemény Géza, Goldfinger Gábor, Császár Lipót, Aczél Gyula, valamint Ulrich Mátyás, akik egybehangzó vallomásukként adták elő, hogy a merénylet elkövetésekor jelen voltak és különböző súlyosságú sérüléseket szenvedtek a robbanásból kifolyólag.⁷⁰

A főtárgyalás következő napjára 1924. november 20-án került sor, amely Rosenauer Károly MÁV-művezető, Kasnyik János időközben elhunyt vádlott egykori főnöke vallomásával folytatódott. Előadta, hogy Kasnyikot ügyes, szorgalmas munkásnak ismerte, és beszámolt róla, hogy kollégájuk, egy bizonyos Masirevits János az erzsébetvárosi merénylet napján este látta annak közelében, a Dohány utcában. Kasnyik János a merénylet másnapján, 1922. április 4-én már nem ment be munkahelyére dolgozni, a MÁV villamosműhelye pedig egyszerűen törölte őt dolgozói névjegyzékéből. Ezután következett Masirevits János géplakatos vallomása, aki előadta, hogy nem emlékszik arra, hogy Rosenauer Károlynak olyasmit mondott volna, hogy látta Kasnyikot a merénylet napján a Dohány utcában. Előadta, hogy Kasnyik Jánost közletről nem ismerte, de benyomása szerint

⁷⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 72–84.

szorgalmas, megbízható fiatalember volt, politikáról sosem beszélt, arra sosem utalt, hogy tagja lenne az ÉME-nek vagy más egyesületnek, pártnak. Arra a kérdésre, hogy Kasnyik a műhelyben elkészíthette-e a bomba elhelyezésére használt pléhdobozt, bizonytalan választ adott.⁷¹

Kasnyik Anna, az elhunyt Kasnyik János nővére tanúvallomásában arról számolt be, öccse munka után korán járt haza, társaságba keveset járt, szabadidejét elsősorban tanulással töltötte, szerzetespapnak készült. A merénylet napján, 1922. április 3-án is délután fél négykor hazatért, ám estefelé családjának azt mondta, elmegy valakihez egy könyvért, ezt követően többé nem látták. Kasnyik János az ÉME-nek vagy más politikai szervezetnek nővére tudomása szerint sem volt tagja, Márffy Józsefet és társaságát nem ismerte, amikor holtan kifogták a Dunából, csak egy betegségleyező igazolványt találtak nála.⁷² Kasnyik Mária, az elhunyt Kasnyik János másik nőtestvére nagyjából hasonló vallomást tett a bíróság előtt. Annyit elmondott, hogy öccse többször panaszkodott, hogy nehezen ment neki munka mellett a tanulás, és

⁷¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 84–88.

⁷² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 88–92.

talán ezért követett el öngyilkosságot, de ebben nyilván nem lehet senki bizonyos.⁷³

A következő tanú Payer István római katolikus plébános, Radó József vádlott anyai nagybátyja volt. Ő előadta, hogy unokaöccse rossz társaságba keveredett, édesanyjával erőszakos természetűvé vált, és feltételezése szerint idősebb drogériai eladó kollégája, Marosi Károly a felelős a fiú erkölcsi romlásáért, illetve az ÉME-be való belépéséért. Unokaöccse ÉME-igazolványát azonban soha nem látta. Nagybátyja vallomása szerint Radó József egy alkalommal, 1922 júniusában Marosival együtt eltűnt, mégpedig illegálisan szöktek át Csehszlovákiába Radó akkor még ott élő édesanyjához. Radó az édesanyjától pénzt követelt és revolverrel fenyegette meg, Marosi Károly pedig állítólag házassági ajánlatot tett Radó anyjának. Payer István előadta azt is, hogy benyomása szerint a letartóztatása után Radó Józsefet a rendőrségen nem bántalmazták komolyabban, amikor meglátogatta a vizsgálati fogságban, s nem amiatt, hanem inkább valamiféle lelki teher miatt volt megtörve, arról ellenben beszámolt, hogy a rendőrnyomozók Radó anyjának állítólag azt mondták, ha fia Marosi ellen vall, nem lesz

⁷³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 92–95.

bántódása. A védelem kérdésére Payer István azt válaszolta, unokaöccse Márffy Józsefet vagy Szász Józsefet sosem említette név szerint.⁷⁴

Ezután özvegy Radó Antalné, Radó Antal édesanyjának vallomása következett, aki előadta, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű volt, sok probléma volt vele. Természetének alakulásában apja halála közrejátszhatott, és fogékonyságot mutatott a nacionalista eszmék iránt. Radó Antalné az erzsébetvárosi bombamerényletről nem tudott, a trianoni békeszerződés folytán Csehszlovákiához csatolt lakóhelyéről, Érsekkétyről csak 1922. április végén költözött át Magyarországra. Előadta, hogy Csehszlovákiai látogatása alkalmával fia valóban fegyvert fogott rá és pénzt követelt, de ez a kitörés komolytalan volt, a fiú később bocsánatot is kért érte, valamint azt is elmondta, hogy a rendőrségen valóban azt mondták neki a nyomozók, a fiának az lesz a legjobb, ha Marosi Károlyra nézve terhelő vallomást tesz, mert Marosi és társai esetleg meg akarják gyilkolni Radót. Állítása szerint Marosi Károly sosem tett arra való célzást, hogy meg akarná

⁷⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 96–109.

kérni a kezét, Marosival mindössze kétszer találkozott.⁷⁵

Rogátsy Kálmán drogériatulajdonos, Radó és Marosi egykori főnöke tanúvallomásában előadta, hogy Marosi Károly 1921 áprilisa és 1922. április 15-e között állt üzlete alkalmazásában. Állítása szerint Radó és Marosi nagyon közeli, már-már rendellenesen mély barátságban álltak, s arra célzott, a két fiatalember között talán homoszexuális kapcsolat is fennállhatott. Radó több alkalommal kimaradt a munkahelyéről, Marosi pedig többször használta Rogátsy írógépét az ő határozott tiltása ellenére. Egyszer, az eset után 4-5 nappal, záráskor Radó és Marosi állítólag beszélgettek az erzsébetvárosi bombamerényletről az üzletben, Marosi nevetett, Rogátsy Kálmán pedig arra következtetett, hogy Marosinak talán köze lehetett a merényletkez. Rogátsy azt is előadta, hogy tudomása szerint nem küldtek soha csomagot üzletéből az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, mire Radó ezt az elnök kérésére következetesen tagadta, és kitartott amellett, hogy ő oda gyakran kézbesített megrendeléseket a drogériából. Rogátsy előadta továbbá, hogy maga is jelen volt ez Erzsébetvárosi Kör ellen intézett merényletkor, ahová maga is

⁷⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 110–116.

bejáratos volt, és hogy tudomása szerint a körbe csomagot kézbesítő futár legfeljebb a portásnál adhatta volna le a csomagokat, ahhoz, hogy valaki felmehessen a klubhelyiségbe, rendszerint igazolványt kértek. Rogátsy ily módon kizártnak tartotta, hogy alkalmazottai járhattak volna a merénylet helyszínén, és ebből kifolyólag komoly helyismerettel rendelkeztek volna. Marosi a tanúvallomás után kifakadt, és hazug, jellemtelen embernek nevezte egykori főnökét, célozva annak zsidó származására, emiatt az elnök rendreutasította. Ezután az elnök szünetet rendelt el.⁷⁶

A tárgyalás dr. Elek Hugó ügyvéd, az Erzsébetvárosi Kör igazgatója kihallgatásával folytatódott, aki a vádlottakkal való szembesítéskor ismételten felismerte Márffy Józsefben azt a fiatalembert, aki a robbantásos merényletet megelőzően, 1922. április 3-a déli 12 óra tájban érdeklődött a kör székházában, meg lesz-e tartva az aznap estére tervezett összejövetel. Márffy a szembesítéskor következetesen tagadott, és azt állította, a kérdéses időben munkahelyén, a Magyar Iparbankban tartózkodott. Elek Hugó tanú a védők keresztkérdéseire is fenntartotta azon vallomását,

⁷⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 116–126.

miszerint aznap egyértelműen Márffy József vádlottat látta, és nem valaki mást.⁷⁷

A következő megidézett tanú Ruszkó Margit volt, akinek viszonya volt Szász József vádlottal, és a bíróság szembesítette a rendőrség előtt korábban tett azon vallomásával, mely szerint a merénylet előtt Szász homályos célzásokat tett egy majdan bekövetkező nagy horderejű eseményre antiszemita felhanggal: „röpülni fognak innen a zsidók”. Szász József vádlott a barátnőjével való szembesítéskor azt állította, ezt a közlő, 1922-es nemzetgyűlési választásokra és a liberális (értsd: zsidó) képviselők parlamentből való kiszorulására értette.⁷⁸

Sebestyén Ferenc géplakatos tanúvallomásában előadta, hogy a tárgyalás előtti napon két biciklis fiatalember életveszélyesen megfenyegette, ha Márffyra és társaira mer vallani. Előadta, hogy a merénylet előtti napokban újságkihordóként dolgozott, lapokat vitt többek között az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe is, és ekkoriban arra lett figyelmes, hogy Herczeg József, a vád szerint a robbantókkal összejátszó portás a lépcsőházban egy számára ismeretlen

⁷⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 127–140.

⁷⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 141–142.

fiatalemberrel fűtőtestekről beszél. Ebben a számára akkor még ismeretlen fiatalemberben Sebestyén Ferenc ugyancsak felismerte Márffy Józsefet. Márffy József a szembesítésre követte a bíróságtól, hogy mutassák be a bizonyítékot, mely szerint a merénylet időpontjában ő a Vas vármegyei Kismegyerén, Budapesttől 200 kilométerre tartózkodott, ennek azonban az elnök nem adott helyt.⁷⁹

A következő meghallgatott tanú Schwartz Károly, az Erzsébetvárosi Kör kertésze volt, aki ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján déltájban egy előtte addig ismeretlen fiatalember kérdezősködött az udvaron, vajon megtartják-e az estére tervezett rendezvényt, de azt állította, nem ismeri meg ennyi idő után biztosan Márffy József vádlottat.

A tanúkihallgatás Salló János és Péter Tivadar, az újpesti zsinagóga ellen Márffy irányításával merényletet tervezett két fiatalkorú tanú meghallgatásával folytatódott, akiknek ügyét a fiatalkorúak bírósága külön tárgyalta. A két fiatalember beszámolt a nemzetvédelmi osztály működéséről, az ottani irredenta és antiszemita hangulatról, valamint Márffy József akkori

⁷⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 143–149.

parancsnok ilyen felhangú előadásairól. A zsinagóga ellen tervezett, de végre nem hajtott merényletet beismerték, Márffyra lényegében terhelő vallomást tettek, mint felbujtójukra.⁸⁰

A főtárgyalás 1924. november 21-én folytatódott. A bíróság a csoportokra tagolt vádakat újra ismertette, ezúttal ismét Márffy Józsefet szembesítették azzal, hogy vádlottja a Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követség elleni bombamerényleteknek. Márffy azt nyilatkozta, a vádat megértette, de bűnösnek ezekben a vádpontokban sem érzi magát, sőt, kijelentette, hogy 1923. augusztus 20-án, a Koháry utcai bombamerénylet idején Budapesttől távol, Pannonhalmán, két nappal később, augusztus 22-én pedig emlékei szerint Kismegyeren tartózkodott. Márffy továbbá ismét előadta, hogy a rendőrségen több ízben bántalmazták, úgy kényszerítették beismerő vallomásra. Korábban beismerte ugyan a francia követség elleni bombamerénylet elkövetését, de ezt is csak rendőrségi kényszer hatására tette. Az elnök megállapítása szerint igen gyanús volt, hogy a vádlottak ennyire hasonló vallomásokat tettek, és

⁸⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 150–161.

nem zárta ki, hogy esetleg még a fogházban is összebeszéltek valahogyan.⁸¹

Ezután következett Horváth-Halas József vallomása, aki elmondta, hogy az ellen felhozott vádakat megértette, ellenben bűnösnek ő sem érzi magát. Ugyancsak azt adta elő, hogy a rendőrségen kényszer hatása alatt tett beismerő vallomást, amelyet a bíróságon visszavont.⁸²

A következő vádlott, Vargha Ferenc a bíróság előtt ugyancsak azt nyilatkozta, hogy az ellene felhozott vádakat megértette, bűnösnek azonban nem érzi magát, és előadta, hogy a rendőrségen őt is több ízben bántalmazták. Azt azonban beismeri, hogy ekrazit robbanóanyag volt a birtokában, és azt barátnője, Igaz Lujza lakásán helyezte el. Vargha vádlott ezután előadta, hogy Márffy Józseffel alapvetően rossz viszonyban voltak, az ekrazit pedig a még a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott. Állítása szerint Kiss Ferenc és Nesz Károly meg akarták tőle vásárolni az ekrazitot, de arról nem volt szó, hogy bombát akartak volna belőle készíteni. Az elnök felolvastatta az időközben elhunyt Chriaszty István beismerő vallomását a

⁸¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 162–178.

⁸² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 179–180.

bombakészítésről, melyre Márffy József elsőrendű vádlott azt nyilatkozta, benyomása szerint a rendőrség ezt is csak kényszerrel csikarta ki tőle.⁸³

Ezután Márffy József és a védők folyamatos bekiabálásokkal zavarták meg a tárgyalás menetét, és újfent többször előadta, hogy az ellene felhozott vádaknak semmi alapjuk nincs.

Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, özvegy nemesóczi Horváth Imréné egyébként érdektelen tanúk előadták a bíróság előtt, hogy 1923. november 16-án, a francia követség elleni bombamerénylet-kísérlet elkövetésekor mind jelen voltak, és egybehangzóan azt vallották, hogy egy fiatalember dobta a szerencsére fel nem robbant bombát az épület kapujába. Matuska Istvánné, a francia követség portásnője ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján egy nagy pukkanásra lett figyelmes, erős kényszagot érzett, majd kirohant, és leöntötte vízzel a fel nem robbant bombát. Szabó Andrásné, a francia követséggel szembeni palotaépület portásának felesége, mint szemtanú ugyanerről számolt be.⁸⁴

⁸³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 182–188.

⁸⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 190–200.

A következő kulcsfontosságú tanú Nagymáté Mártonné, Márffy József szállasadónője volt, aki előadta, hogy Márffy valóban nála lakott bérlőként, és bérlőjét szolid, rendes fiatalembernek ismerte meg. Előadta, hogy a rendőrségen egy olyan jegyzőkönyvet akartak vele aláíratni, amely félig már ki volt töltve. Érdemi információt nem tudott a bíróság részére nyújtani, és bár Márffy Józsefhez gyakran jártak fiatal barátai, merényletről beszélni sosem hallotta őket.⁸⁵

A következő tanú Tkálcsics Imréné volt, Nagymáté Mártonné szomszédasszonya, aki elmondta, hogy, hogy egy barátnőjétől, bizonyos Szívós Lajosnétól Amerikából szeretetcsomagokat kapott, ezekből a csomagokból adott Márffy háziasszonyának is. A bíróság kérdésére határozottan ráismert a bűnjelek között szereplő barna papírra, melyet a francia követségnél használt bomba becsomagolására használtak, ez volt a szeretetadomány csomagolópapírja, és felismerte a papíron barátnője kézírását is.⁸⁶

Özvegy Konksek Gyuláné, Vargha Lajos vádlott szállasadónője azt vallotta, hogy egy bizonyos Herbst

⁸⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 200–210.

⁸⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 214–220.

Aladártól, a másik albérlőjétől hallotta, hogy Vargha ekrazitot tart a lakásán, ő ez ellen tiltakozott, majd Vargha végül el is vitte az ekrazitot a lakásból.⁸⁷

Herbst Aladár, Vargha társbérlője arról tett vallomást, hogy Vargha háziasszonyának ágyában ő találta meg az ekrazitot.⁸⁸

Ezután Nesz Károly katona kihallgatása következett, aki ellen a bombamerényletek ügyében a katonai bíróságnál a Márffy-perrel párhuzamosan folyt büntetőeljárás. Állítása szerint a Dohány utcai merényletről nem tudott semmit, és csak úgy a rendőrségen, mint a katonai hatóságok előtt csak kényszer, kínzás hatására tett vallomást. Az elnök felolvastatta Nesz Károly korábbi, rendőrség és katonai nyomozó hatóság előtt tett vallomását, melyben elmondta, hogy a Ferenc körút 2 szám alatti ÉME-irodában ismerkedett meg Márffyval, Chriasztyval, Vargával és a többiekkel. A korábbi vallomás szerint és a Valéria Kávéház törzsasztalánál terveztek zsidóellenes akciókat, amelyeket majd alkalomadtán végre is hajtanak. A cseh követség elleni bombamerényletet neki és Kiss Ferencnek kellett volna végrehajtania, de Kiss egymillió korona

⁸⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 220–221.

⁸⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 221–222.

honoráriumot kért, mire abbamaradt a dolog, Chriasztynak egy lakatosműhely állott a rendelkezésére ahol a bombákat elkészíthette. Nesznek az volt a gyanúja, hogy a Reviczky utcai bombamerényletet is Márffyék követték el. Többször volt Márffy vendége, amikor egyszer Márffy lakásán járt, erős kényszagot érzett és azt is látta, hogy Márffy ujjai sárgák voltak a kéntől. Tudta, hogy Márffy bombát készít. Máffy és Chriaszty egy alkalommal Márffy fürdőszobájában bombát készítettek, Sárga volt a kezük, és erős kényszag terjengett a lakásban. A Koháry utcai bombamerényletet véleménye szerint Horváth-Halás és Varga követték el.⁸⁹

A főtárgyalás következő napja 1924. november 22-e volt, amely alkalommal a bíróság a Rassay Károly és Miklós Andor ellen elkövetett bombamerényletek ügyét tárgyalta. Márffy ezekben a vádpontokban is ártatlannak vallotta magát, akárcsak Szász József, Marosi Károly és ifj Drenka Béla vádlottak.

Szabó Imre kézbesítő, egyébként érdektelen tanú a bíróság előtt előadta, hogy 1923. február 23-án este 7-8 óra tájban egy fiatalember szólította meg, és átadott neki egy színes reklámpapírba csomagolt küldeményt azzal a megbízással, hogy vigye el

⁸⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 223–235.

Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, Budára, a Fő utcába. Szabó Imre a küldeményt a kérésnek megfelelően, 4000 korona díjazás ellenében kézbe-sítette, Rassay lakásán azonban felesége a csomagot gyanúsnak találta, a rendőrség pedig hamarosan kihallgatta az ügyben. Szabó Imre előadta, hogy korábban, a rendőrségen történt szembesítéskor, és most, a tárgyalás alkalmával is felismerte Marosi Károlyban a megbízóját.⁹⁰

Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő és felesége, sértettek ugyancsak előadták a bíróság előtt, hogy 1920 februárjában egy hordár gyanús csomagot kézbesített a lakására, a felesége azonban gyanúsnak találta a csomagban látható fémdobozt, és férje testvéréért, Rasch Rudolf honvéd orvos ezredesért küldött, aki megerősítette a gyanúját, mely szerint robbanóanyag lehet a csomagban. Ezután értesítették a rendőrséget. Rassay Károly előadta továbbá, hogy az elmúlt években számos alkalommal megfenyegették, ezért óvatos az ismeretlen feladóktól érkező küldeményekkel.⁹¹

A következő tanú Dvorszki József kézbesítő volt, aki ugyancsak előadta, hogy 1923. február 20-

⁹⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 240–252.

⁹¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 253–259.

án az EMKE kávéháznál egy számára ismeretlen fiatalember átadott neki egy csomagot azzal a megbízással, hogy azt vigye el Miklós Andor hírlapíró-laptulajdonosnak Az Est szerkesztőségébe, aki ennek a megbízásnak eleget is tett, majd a merényletkísérlet után néhány nappal egy négyfős társaság életveszélyesen megfenyegette.⁹²

Turcsányi Gyula hírlapíró tanúvallomásában ugyancsak előadta, hogy 1923. február 20-án este gyanús küldemény érkezett Az Est című napilap szerkesztőségébe, melynek kapcsán főnöke, Miklós Andor azt kérte tőle, vigye a csomagot a rendőrségre és tegyen bejelentést. A rendőrségen közölte vele Andréka Károly főkapitányhelyettes, hogy Rassay Károly ugyanolyan gyanús csomagot kapott.

A tárgyaláson ezután meghallgatták Huszár Jánost, az ÉME IX. kerületi (civil, nem nemzetvédelmi, ti. milicista) csoportjának volt elnökét is, aki azt vallotta, hogy a kerületi nemzetvédelmi milícia már 1920-ban működött, ekkor azonban még korántsem Márffy József volt a vezetője. Huszár azt állította, Márffy csak azután lett a IX. kerületi ÉME-milícia vezetője, hogy ő maga lemondott a kerületi fiókszervezet civil szárnyának

⁹² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 260–262.

vezetéséről, és Márffy Józseffel nem voltak különösebb ellentétei.⁹³

Ezután következett az ÉME-tag Bátori Miklós MÁV-felügyelő vallomása, aki egy ideig maga is gyanúsított volt és vizsgálati fogságban tartották, később azonban ejtették ellene a gyanút. Előadta, hogy az ÉME-nek 1920-tól volt tagja, a nemzetvédelmi osztálynak pedig megalakulása óta. Állítása szerint a vádlottakat mind ismerte, csak Radó Józsefet és Horváth-Halas Józsefet nem. Bár Radó József a rendőrségen egy szembesítés alkalmával azt mondta a jelenlétében, Bátori adott át neki egy bombát, Bátori ezt következetesen tagadta. Bátori előadta, hogy az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának keretein belül működő vérbíróságról tud, az 1923-ban alakult, célja pedig a rend és fegyelem fenntartása volt a tagok között. Állítása szerint ez nem volt más, mint fegyelmi bagatellbíróság, tagjai pedig halálos ítéletre vagy komolyabb büntetés kiszabására nyilván nem érezték magukat feljogosítva. Bátori ugyancsak előadta, hogy a rendőrségen rosszul bántak vele, bántalmazták. Radó József vádlott ugyancsak

⁹³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 277–283.

kijelentette a bíróság előtt, hogy Bátori Miklóst nem ismeri, és az ÉME-ben sem találkozott vele.⁹⁴

A főtárgyalás következő napja 1924. november 24-e volt, ahol Loch Péter nyugalmazott honvéd százados és Szendrő Zsigmond építészmérnök robbantási szakértők meghallgatásával kezdődött.

Loch Péter robbantási szakértő igen részletes és szakszerű, hosszas szakértői véleményt adott elő az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elkövetett merényletnél használt bombáról, rekonstruálta annak szerkezetét a robbanás helyszínén megmaradt alkatrészek alapján. Véleménye szerint az első világháború során a Magyarországon átvonuló, August von Mackensen vezértábornagy vezette német hadsereg jelentős mennyiségű hadianyagot hagyott az ország területén, Márffy Józsefék pedig ennek maradványaiból tehettek szert később az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitpatronra. A bomba időzített, óraszerkezettel ellátott pokolgép volt, gyújtószerkezetként egy villamos szárazelemet használtak, összeszerelése pedig nem igényelt magas szintű műszaki ismereteket. A Koháry utcai merényletnél és a Reviczky utcai merényletnél a végül is fel nem robbant bombákat gyújtózsínórral

⁹⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 284–294.

hozták volna működésbe, a robbanószer pedig ugyancsak német gyártmányú ekrazit volt. Mindegyik bombáról elmondható volt, hogy felrobbanása esetén 15-20 méteres körben tudott volna súlyos, akár halálos sérüléseket okozni. A szakértő megállapította továbbá, hogy a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombák széthúzható fémbodozokba helyezett, szabályos kézigránátok voltak, melyek a dobozok szétnyitása esetén robbantak volna, és könnyedén okozhattak volna halálos sérülést.⁹⁵

Szendrő Zsigmond szakértő, robbantási területen és járatos építészmérnök Loch Péterrel szinte teljesen megegyező szakértői véleményét tárta a bíróság elé, igen részletesen rekonstruálva a merényletek alkalmával használt bombák szerkezetét és működésmódját. Megítélése szerint is teljesen életszerű és valószínű, hogy az időzített robbanószerkezetet 1922. április 2-án helyezték el az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a nagyteremben található fűtőtest rácsa alatt, majd az másnap este nyolc ember halálát okozva felrobbant.⁹⁶

⁹⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 296–325.

⁹⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 326–340.

A következő kulcsfontosságú tanú a rendőrségi nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitán volt, aki előadta, hogy 1924 januárjában kezdett el foglalkozni ez erzsébetvárosi bombamerénylettel. A rendőrség igyekezett összefüggésbe hozni a Jugoszláviában diverzáns tevékenység letartóztatott Balla Pap Géza ügyével. Bár a vajdasági magyar sajtó összefüggést igyekezett keresni a két ügy között, és valamilyen zavaros okból még maga Balla Pa Géza is magára igyekezett vállalni az erzsébetvárosi merényletet, a rendőrségi nyomozás a két ügy között végül nem talált összefüggést. Schweinitzer alaposan áttanulmányozta az 1922-es bombamerénylet iratanyagát, és ekkor lett figyelmes Kasnyik János, Marosi Károly és Radó József eltűnésének ügyére. Marosi Károly már a Rassay Károly és Miklós Andor ellen tervezett merénylet kapcsán a rendőrség látókörében volt. Előkerült Payer István római katolikus pap, Radó József nagybátyjának még 1922 áprilisában tett vallomása, melyet önként adott elő a rendőrségen azzal, hogy unokaöccse azt mondta neki, Marosi Károly ismeri az erzsébetvárosi merénylet körülményeit és a tetteseket. A rendőrség újra kihallgatta Payer Istvánt és Radó József anyját, végül magát a pénzügyörként szolgálatot teljesítő Radó Józsefet is. Schweinitzer elmondása alapján

Radó József kihallgatása alkalmával zavartan viselkedett, és világossá vált a rendőrség számára, hogy az erzsébetvárosi bombamerényletben komoly része volt. Radó József a tárgyaláson Schweinitzerrel szemben mindent tagadott, aki azonban elmondta, hogy végül Marosi Károlyt is előállította a rendőrség. A szintén vámörként szolgáló Marosi Károly első körben mindent hevesen tagadott, de amikor Radó József vallomásával szembesítették, Marosi sírva fakadt, és azt állította, Márffy József, Chriaszty István és Szász József rángatták bele a merényletbe. Márffyt és Marosit ezután a rendőrség szembesítette egymással, Márffy József azonban mindent tagadott, értetlenkedett, illetve később elmebetegséget próbált meg színlelni. Bár a vádlottak a per folyamán számos alkalommal panaszt tettek, hogy a rendőrségen a nyomozók veréssel és pszichikai kényszerrel csikartak ki tőlük beismerő vallomást, Schweinitzer József ezt is következetesen tagadta. Arra vonatkozóan ugyanakkor, hogy mi a magyarázata annak, hogy a nyomozati szakban Márffy József a francia követség elleni merényletkísérletet beismerte, az összes többi terhére rótt cselekményt azonban tagadta, Schweinitzer sem tudott magyarázatra szolgálni, ugyanakkor arra is felhívta a bíróság figyelmét, hogy Márffy a rendőrségi őrizetben őt magát, illetve

Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitányt is életveszélyesen megfenyegette. A rendőrség a vádlottakat egy utólagos helyszíni szemlére is elvitte 1924. február 5-én az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe, ahol egyértelműen kiderült, hogy Radó József vádlott korábban járt már ott, és felismerte a fűtőtestet, amely mögé a bombát rejtette. A vádlottak a tárgyaláson bekiabálva többször provokálni próbálták Schweinitzert, ismételten azzal vádolva, hogy fizikai és lelki terrorral csikarta ki tőlük a beismerő vallomásokat a nyomozati szakba, a nyomozást vezető főrendőr azonban végig higgadtan reagált a gyanúsításra, és következetesen tagadta a bíróság előtt, hogy ilyesmi történt volna. A tárgyalási nap végeztével Langer elnök mind a vádlottakat, mind a védőket rendreutasította.⁹⁷

⁹⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 342–374. Többek között Varga Krisztián is felhívja rá a figyelmet a Horthy-korszak politikai rendőrségéről szóló monográfiájában, hogy Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettest, a politikai rendőrség befolyásos vezetőjét többek között az erzsébetvárosi merénylet kinyomozása terén elért siker emelte a hivatali hierarchiában egyre magasabbra. Hetényi részben ennek a nyomozásnak köszönhetően lett 1924-ben a Budapesti Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Főcsoportjának vezetője. Vö. VARGA, i. m. 60–61.

A főtárgyalás következő napja 1924. november 24-e volt, mely jórészt dr. Németh Ödön és dr. Minich Károly törvényszéki orvosszakértők véleményének ismertetésével telt. A két törvényszéki orvosszakértő egyöntetűen adta elő a bíróság előtt, hogy szakvéleményük szerint bármennyire határozottan is állították a vádlottak, hogy őket a vizsgálati fogság során bántalmazták, komolyabb fizikai sérülés jele egyikük testén sem volt található, tehát a kihallgatások során fizikailag valószínűleg komolyabban nem bántalmazták őket. Az elnök kérésére a törvényszéki orvosszakértők a vádlottak mentális állapotát is igen részletesen véleményezték, és azt az álláspontot fogalmazták meg, hogy a vádlottak sem a tárgyalás idején, sem a terhükre rótt cselekmények elkövetésének idején nem szenvedtek akaratbeli, a szabad elhatározás képességét befolyásoló vagy kizáró elmezavarban vagy öntudatlanságban, és még Radó József fiatalkorú vádlott is a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bírt. Minich Károly szakértő előadta továbbá a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket és megállapította, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.⁹⁸

⁹⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 375–439.

A főtárgyalás 1924. november 28-án folytatódott, és ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy ez alkalommal tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt is. Csáky Károly, aki Horthy Miklós kormányzótól az 1924. november 27-én kelt 5360/1924 számú határozattal felmentést kapott a hivatali titoktartás kötelezettsége alól, tanúvallomásában elmondta, a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris haderje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia.⁹⁹ Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla vezérkari főnök pedig 1919-20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző milíciákat tömörítő ernyőszervezet, részben a honvédség irányítása alatt. A honvédség

⁹⁹ Vö. SUBA, i. m.

becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző nemzetvédelmi milíciák egyfajta katonai kontrol alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén a rend helyreállítása érdekében bevetethők lettek volna.¹⁰⁰ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek,¹⁰¹ arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmakor került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milíciák

¹⁰⁰ Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, 566–567.

¹⁰¹ Naplójában Shvoy Kálmán tábornok is utal rá, hogy a különböző nemzetvédelmi milíciák a honvédelmi és a belügyminiszter jóváhagyásával működtek. Márffy József és társai elfogását egy rövid bejegyzésben ugyancsak megemlíti. Vö. SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983, 95.

fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris milíciákra már nem volt szüksége. A Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy-Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló (szélső)jobboldali félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak feloszlatnia, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontrol és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásból tették.¹⁰²

Gróf Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt. A miniszterelnök hangsúlyozta, hogy a tárgyaláson magánemberként

¹⁰² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

van jelen, a hivatali titoktartás alól pedig nem kapott felmentést, így politikai ügyekről nem beszélhet. Márffy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította ÉME-beli társainak, hogy személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és annak családjával, Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autójával is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy Józsefet. Márffy hangos közbekiabálással vádolta hazugsággal a miniszterelnököt, mire a bíró az amúgy is előzetes letartóztatásban lévő vádlottat nyolcnapos szigorított magánzárka fegyelmi büntetéssel sújtotta, Ulain Ferencet, a kor ismert szélsőjobboldali politikusát, aki e perben is a védelem egyik képviselője volt, pedig pénzbüntetés megfizetésére kötelezte.¹⁰³

A tárgyalási nap végén dr. Dolowschiák Mihály felolvasta vádbeszédét, mely szerint Márffy József és társai előre megfontolt szándékkal több bombamerényletet is kiterveltek és elkövettek, és csak a szerencsén múlt, hogy csak és kizárólag az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elhelyezett pokolgép robbant fel. Megítélése szerint az Ébredő

¹⁰³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 470–490.

Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályainak eredete a polgárháborús időkbe nyúlik vissza. Talán kezdetben az ide karhatalmi szolgálatra jelentkezett fiatal férfiakat valóban a haza szeretete vezette, azonban eredeti céljuktól súlyosan eltértek, később pedig az állam mindenfajta jóváhagyása nélkül hatósági jogosítványokat vindikáltak maguknak. 1919-20 körül az országban mindennaposá váltak az antiszemita gyűlöletakciók, zsidóverések, az Ébredő Magyarok Egyesülete pedig számos ilyen eset mögött felsejlett. A kormányzó végül 1920-21-ben amnesztiát adott a különböző önkényes atrocitások elkövetőinek,¹⁰⁴ ám voltak, akik ezek után sem hagyták abba gyalázatos tevékenységüket. A bíróság előtt álló fiatalemberek pedig az utóbbi évtizedek egyik legborzalmasabb bűncselekmény-sorozatát követték el, tettüket pedig nem más, mint a gyűlölet motiválta. A magyar államnak kötelessége végre a társadalmi rendet egyszer és mindenkorra helyreállítani, és példát statuálni azokon a személyeken, akik a törvényes rendet teljességgel

¹⁰⁴ Horthy Miklós kormányzó 1920-21 folyamán kollektív amnesztiával mentesítette a tiszti különítményeseket és más nacionalista fegyvereseket a fehérterror ideje alatt elkövetett atrocitások, gyilkosságok a felelősségre vonás alól. Vö. PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973, 270.

semmibe véve emberéletek kioltására ragadtatták magukat. Márffy József elsőrendű vádlott szerepe különösen súlyos, hiszen minden cselekménynek ő volt az értelmi szerzője, és mint a IX. kerületi ÉME-milícia karizmatikus parancsnoka, egyszerre bátorította társait a gyalázatos bűncselekmények elkövetésére és élt velük szemben számos alkalommal a megfélemlítés eszközeivel. Dr. Dolowschiák Mihály ügyész véleménye szerint az ismertetett merényletek ügyében a bizonyítékok összefüggő láncolata egyértelműen Márffy Józsefhez és társaihoz vezetett, a rendőrség szakszerűen derítette fel és kötötte össze az erzsébetvárosi merényletet, a Koháry utcai merényletet, a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött robbanó csomagok ügyét, a francia és a cseh-szlovák elleni merénylet követség ügyét, az újpesti zsinagóga elleni merénylet kísérletét. Az ügyész véleménye szerint a vádlottak makacs tagadása az egész tárgyalás folyamán, valamint az a magyarázat, mely szerint korábbi vallomásaikat a rendőrség erőszakkal, fizikai és lelki sanyargatással csikarta ki tőlük, ingatag és ellentmondásokkal terhelt védekezés. Márffy József, Szász József és Marosi Károly vádlottakra nézve az ügyész halálbüntetés, a többi vádlottra nézve szabadságvesztés kiszabását kérte a bíróságtól.¹⁰⁵

¹⁰⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyző-

A főtárgyalás 1924. november 29-én folytatódott, amikor Márffy József védői, dr. Kiszely István és dr. Hindy Zoltán tartották meg védőbeszédüket. Kiszely István ügyvéd hosszas védőbeszédet tartott, melynek során először az ÉME nemzetvédelmi osztályok és hasonló polgári milíciák kialakulásának történetét ismertette a bírósággal, és emlékeztette a jelenlevőket, hogy Márffy József is egy ilyen keresztény szellemben működő, a nemzet védelmére esküt tett szervezet vezetője volt. Állítása szerint az egész nyomozás és bizonyítási eljárás koncepciózus volt, a rendőrség, az ügyészség és a bíróság is figyelmen kívül hagyta az ártatlanság vélelmét. Megítélése szerint semmi nem bizonyítja, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének, amely hazafias szervezet, bármiféle antiszemita bűncselekményhez köze lenne, és a vádlottak büntetlen előéletét hangsúlyozta. Kiszely István azt is hangsúlyozta, hogy szerinte egyetlen komoly tanút vagy bizonyítékot sem sikerült felvonultatni a vádlottak bűnösségének bizonyítására, és a terhelő tanúk is bizonyára a rendőrség által rájuk gyakorolt lelki kényszer hatására vallottak úgy, ahogyan. Kiszely ugyancsak kitért arra, hogy a vádlottakat a vizsgálati fogság alatt több alkalommal bántalmazták, beismerő vallomásaikat a rendőrség

könyve, 490–494.

részéről eljáró nyomozók testi és lelki kínzásokkal csikarták ki belőlük, nem véletlenül vontak vissza szinte mindent a főtárgyaláson, amit korábban jegyzőkönyvbe véve bevallottak. A 101-es bizottság nevében a nemzetgyűlés elnökének, a miniszterelnöknek, a Francia Köztársaság követének és a magyar államrendőrség vezetőinek küldött gyalázkodó, fenyegető levelekről Kiszely István azt is kijelentette, hogy írójuk azzal nem követett el bűncselekményt, legfeljebb ízléstelenséget, és hangsúlyozta, hogy a levelek egyáltalán nem kényszerítették a címzetteket semmiféle intézkedés meghozatalára, vagy korlátozta őket közhivataluk gyakorlásában. A védőügyvéd igen provokatívan azt is kijelentette, hogy megítélése szerint nem más folyik éppen, mint a per liberális politikai oldalról történő befolyásolása, és a bíróság különböző prekonceptiók alapján fog ítéletet hozni, a rendőrség pedig nem is igazán akarta a valódi tetteket megtalálni. Dr. Langer Jenő elnök felszólította a védőügyvédet a gyanúsításoktól való tartózkodásra.¹⁰⁶

1924. december 1-jén tartotta meg védőbeszédét dr. Hindy Zoltán, Szász József vádlott védőügyvédje. Hindy Zoltán hangot adott azon

¹⁰⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 495–506.

álláspontjának, hogy Márffy József és társai pere talán a legnagyobb szabású bűnper, melyet magyar bíróság valaha tárgyalt, és ehhez képest még a nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltott Dreyfuss-ügy és jelentéktelennek tetszik. Hindy védő politikai propagandába hajló beszédet tartott, és hangot adott azon véleményének, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete a keresztény nemzeti eszme védelmére jött létre, hogy visszaszorítsa a szabadkőműveseket, a Galilei-kört és egyéb liberális, értelmezése szerint nemzetellenes eszméket terjesztő köröket, az erzsébetvárosi merénylet és a hozzá kapcsolódó robbantásos ügyek pedig idegenek az ébredő szellemiségtől. Váltig állította Hindy is, hogy Márffy József és társai ellen vádakot koholtak, a bűncselekmény-sorozat valódi tetteseit pedig egészen másutt kell keresni, a rendőrséget és az ügyészséget pedig befolyásos, nagyhatalmú körök vezethették félre. Hindy Zoltán már-már egy cionista zsidó összeesküvést vádolt fel védőbeszédében, jelentősen eltérve a korábban ismertetett tényektől.¹⁰⁷

A főtárgyalás következő, 1924. december 2-ai alkalmakor dr. Marczell János, a Vargha Ferenc vádlottat képviselő ügyvéd tartotta meg védőbeszédét. Marczell védő előadta, hogy ügyvédi

¹⁰⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 507–522.

pályára lépése előtt huszonöt éven keresztül dolgozott bíróként, és ha valamire e hivatás nagy értékeként tekint, akkor az a tárgyilagos gondolkodás. Álláspontja szerint a nyomozás nem volt kielégítő vagy meggyőző, ráadásul a sajtó is állandóan a vádlottak ellen tüzelte a közhangulatot, Vargha Ferenc részvételére a terhére rótt cselekményekben pedig álláspontja szerint semmi meggyőző bizonyíték nem áll rendelkezésre, a védő végül értelemszerűen a vádlott felmentését kérte.¹⁰⁸

Ezután következett Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla vádlottak jogi képviselőjének, dr. Bartek Lajos védőbeszéde. A védő itt is hangsúlyozta, hogy a védeneci terhére rótt bűncselekmények megítélése szerint csupán a nyomozást vezető Schweinitzer rendőrkapitány agyszüleményei, a vád egyedüli bizonyítékai a vádlottak rendőrségen tett beismerő vallomásai, melyeket csak az embertelen bánásmód hatására voltak hajlandók megtenni, és később, mikor alkalom adódott rá, vissza is vonták azokat. Az elnök felszólította a védőt, hogy lehetőleg ne vádaskodjon, ő azonban erre azt felelte, nem tud eltekinteni attól, hogy Schweinitzer József csak fizikai kényszerrel tudott a védeneci beismerő vallomásaihoz

¹⁰⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 523–526.

hozzájutni. Álláspontja szerint rendőrségi nyomozás történt ugyan az ügyben, azonban az nem volt elég alapos, gyakorlatilag nincsenek bizonyítékok. Ifj. Drenka Béla beismerte ugyan, hogy a 101-es bizottság nevében írott leveleket lemásolta ugyan, ezzel azonban nem követhette el a terhére rótt hatóság elleni erőszak büntettét, hiszen a címzettek a komolytalan fenyegető levelekkel nem kényszerítették semmire. Az ügyvéd ugyancsak védeneci felmentését kérte a bíróságtól.¹⁰⁹

Az utolsó védőbeszédet dr. Ulain Ferenc tartotta meg Marosi Károly vádlott védőjeként. Ulain színpadiasan adta elő a bíróságon, hogy véleménye szerint Radó József vádlott korábban a rendőrségen tett beismerő, Marosira nézve terhelő vallomása teljességgel légből kapott valótlanságokat tartalmaz, és az egész vád szerinte sem más, mint Schweinitzer József rendőrkapitány ügyes kitalációja. Mindazonáltal Ulain nem vádolta Schweinitzert rosszhiszeműséggel, megítélése szerint csak utasítást kapott felettesétől, Hetényi Imre főkapitány-helyettestől, hogy koholjon látszólag összefüggő bizonyítékokat az ügyben, és látszólag oldja meg azt. Provokatívan kijelentette, hogy pontosan ismeri a magyar államrendőrség nyomozati

¹⁰⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 526–530.

munkamódszerét, hiszen gyanúsítottként és vádlottként nemrég maga is szembenézett Hetényi főkapitány-helyettessel.¹¹⁰ A vádakát érdemben persze Ulain Ferenc sem volt képes cáfolni, sokkal inkább politikai propagandabeszédet, mintsem védőbeszédet tartott a bíróság előtt, az elnök pedig immár többszöri botrányos és provokatív megnyilvánulása után ugyancsak figyelmeztette, hogy tartózkodjon a személyeskedéstől és az alaptalan vádaskodástól. Magától értetődően ő is védence felmentését kérte.¹¹¹

¹¹⁰ Ulain Ferencet, a kor ismert szélsőjobbaldali politikusát egy, a német szélsőjobbaldali politikai erők, Hitler és Luddndorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan államcsínyterv miatt Szemere Béla ügyvéddel és Bobula Titusz építész-mérnökkel együtt. 1923. november 7-én tartóztatták le az osztrák-magyar határon, amikor éppen Németországba utazott volna, hogy tárgyaljon Hitlerrel és részt vegyen az utólag ugyancsak komolytalannak minősíthető, kudarcba fulladt bajor sörpucásban. Lázadásra irányuló szövetség létesítésének vádjával rövid időtartamú szabadságvesztésre ítélték.

¹¹¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 530–539.

AZ ÍTÉLET

Az elsőfokú ítélet kihirdetésére 1924. december 13-án került sor. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Márffy József elsőrendű vádlottat az a), b),é) és d) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, az e) és f) esetekben bizonyíték, a g) esetben bűncselekmény hiányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat a) és b) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, a c) esetben bizonyíték hiányában felmentette; Radó József ötödrendű vádlottat bűnösnek mondta ki, és mivel a tett elkövetésekor fiatalkorú volt, 10 évi fegyházbüntetésre ítélte; Szász József negyedrendű vádlottat a b) esetben bűnösnek mondta ki és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte, az a) esetben bizonyíték, az e) esetben bűncselekmény hiányában fölmentette; Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat bűnösnek találta és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte; Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az a) esetben bűnösnek mondta ki és 5 évi fegyházbüntetésre ítélte, a b) esetben bizonyíték hiányában felmentette; Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat bűncselekmény hiányában felmentette.

A halálra ítélt Márffy Józsefet és ugyancsak halálra ítélt vádlott-társait persze korántsem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat a c) és g) esetekben, az utóbbinál közcsend elleni kihágást állapítva meg mondta ki bűnösnek és 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; a b), e) és f) esetekben bizonyíték, a d) esetben bűncselekmény hiányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat az a), b) és c) esetekben bizonyíték hiányában felmentette; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra, mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, az a) és b) esetekben bizonyíték hiányában felmentette. Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek

mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül a c) és g) eseten kívül a d) esetben is bűnösnek mondta ki és 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József valamikor 1945 után, minden valószínűség szerint 1971-ben hunyt el Kőszegen.¹¹² Előbb mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban.¹¹³ A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

¹¹² A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. A halálhír szereplőjének életkora megegyezik a bombaper fővádlottjának életkorával, így joggal gondolhatjuk, hogy ugyanarról a Márffy Józsefről lehet szó. Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálozás*, Vas Népe, 1971. 08. 23.

¹¹³ Vö. PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósaági pere*, *Életünk*, 2017/1, 1–29.

A MÁRFFY-PER MÉRLEGE

A Márffy-pert Zinner Tibor – valószínűleg helytálló – megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,¹¹⁴ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant, és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.

Az ügy valószínűleg nem volt más, mint egy politikai célú reklámper,¹¹⁵ amelyben az elsőfokon eljáró budapesti királyi törvényszéknek igen nagy valószínűséggel előzetes koncepciója volt arról, hogy minden fent említett bűncselekmény értelmi szerzője, szervezője, megrendelője Márffy József 23 éves banktisztviselő, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának parancsnoka. A szervezet pedig nem volt más, mint egy magát hatósági jogkörökkel felruházott, szélsőjobboldali milícia, mely ugyanakkor valóban a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium

¹¹⁴ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

¹¹⁵ ZINNER, i. m. 172.

jóváhagyásával működött, mint afféle segédrendőri erő. A IX. kerületi nemzetvédelmi osztály felettes szerve, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztálya 1922 márciusában utasítást küldött szét a tiz budapesti nemzetvédelmi osztálynak, ebben pedig arra utaltak, hogy a szervezet tevékenysége védekezőből egyre inkább átalakulhatnak támadóvá.¹¹⁶

Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző, közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban a fennmaradt források tükrében inkább valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és tettestársai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Bár kétségek merülhetnek fel bennünk, egyáltalán nem kizárt, hogy a budapesti rendőr-főkapitányság, a Koháry utcai törvényszéki palota, a francia és a csehszlovák követség elleni bombamerényletek, a Miklós

¹¹⁶ ZINNER, i. m. 173.

Andornak és Rassay Károlynak küldött robbanócsomagok, valamint a 101-es bizottság aláírással ellátott fenyegető levelek mögött is ugyanaz a csoport állt. Az elkövető között legalább részben lehettek személyi átfedések, hiszen ezt illetően is felmerültek bizonyítékok, illetve akár meggyőzőnek is tűnhetnek a főtárgyalás során ismertetett szakértői vélemények. Az irredenta és/vagy antiszemita motiváció mindegyik esetenél szembetűnő, és mindenképpen mindegyik eset mögött fölsejlik az Ébredő Magyarok Egyesülete és annak nemzetvédelmi osztályai.¹¹⁷

Az elsőfokú bíróság ezzel együtt a per során kétségtelenül súlyos eljárási hibákat vétett, a védelmet számos alkalommal korlátozta a vádak

¹¹⁷ Prónay Pál, aki igen jó eséllyel, bár egyértelműen nem bizonyítható, de a Dohány utcai bombamerénylet hátterében álló egyik értelmi szerző lehetett, ironikusan jegyzi meg naplójában, hogy annyi lehetséges elkövető neve forgott közszájon a sajtóban és másutt, amennyi összesen nem fért volna be az Erzsébetvárosi Demokrata Kör székházában, a teljes igazságot pedig soha nem fogjuk megtudni. Ugyanakkor saját bevallása szerint jórészt ő maga szervezte meg az ÉME nemzetvédelmi osztályait, illetve volt egy ideig az egyesület Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője is. Vö. PRÓNAY PÁL, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI ERVIN–SZABÓ ÁGNES, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963, 328–332.

cáfolatában, igyekezett mindent egy elképzelés mentén értelmezni. Ezzel együtt is szinte kétségtelen, hogy elsőfokon súlyos bűncselekményeket elkövető, a társadalomra halmozottan veszélyes, gátlástalan embereket, gyilkosokat ítélték halálra és börtönbüntetésre. A másodfokú bíróság ugyanakkor elkövette azt a súlyos hibát, hogy az elsőfokú tárgyalássorozat anomáliái alapján mentette fel Márffy és társait a legsúlyosabb, halálbüntetést maguk után vonó vádpontok alól, és az erzsébetvárosi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője és tettestársai halál helyett csupán néhány évet töltöttek börtönben. Márffy József viszonylag hamar újra szabad ember lett, előbb, mint a kormányzó Egységes Párt, majd az 1930-as években már – szinte végzettszerűen – a radikális Nyilaskeresztes Párt egyik vidéki vezetője tűnt fel ismét a huszadik századi magyar történelem színpadán.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót, Ulain Ferencet, Kmoskó

Mihályt, vagy a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsosaikat, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairódalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcseinek jegyzőkönyveinél*¹¹⁸ kezdi saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az

¹¹⁸ A *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* a huszadik század elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédék Machiavelli és Montesquieu között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita elveket valló személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

első világháború, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó bűncselekmény-sorozat érthetően komoly politikai vitákat generált a nemzetgyűlésben is, melyekre röviden ugyancsak érdemes kitérnünk. Az ellenzéki képviselők rögtön az elején, gyakorlatilag mindenféle rendelkezésre álló bizonyíték nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá szorosan kötődő paramilitáris alakulatokat sejtették a háttérben.¹¹⁹

1922–23 folyamán élénk viták folytak a parlamentben a Budapestet lázban tartó merényletekről, a kérdés időnként napirendre került, és érthető módon élezte a feszültségeket a kormánypárt és az ellenzék között. Elsősorban Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos polgári liberális nemzetgyűlési képviselők, akik Márffy József és társai célpontjaik is voltak, szólaltak fel számos alkalommal a nemzetgyűlésben az Ébredő Magyarok Egyesülete és a hozzá köthető paramilitáris szervezetek ellen, azzal vádolva őket, hogy jelentős részük van a közelmúlt súlyos bűncselekményeiben.

¹¹⁹ Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/I, 70.

Nádossy Imre országos rendőrfőkapitányt – aki később amúgy irányító szerepet játszott a frankhamisításban, és számos radikális jobboldali titkos szervezetnek, többek között a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagja volt –, 1923 februárjában azzal is megvádolták, hogy egyenesen összejátszik a merényletek értelmi szerzőivel és kivitelezőivel. A Horthy-rendszerrel élesen szemben álló Drozdy Győző kisgazda képviselő egyenesen odáig ment, hogy ha rá bíznák a nyomozást, ő huszonnég órában belül előállítaná a tetteseket.¹²⁰

1923. július 4-én került sor Fábíán Béla demokrata párti képviselő egyébként sokat idézett interpellációjára, amelyben a kormányt a radikális jobboldali, fegyveres titkos társaságokkal való összejátszással vádolta meg, kikelt az Ébredő Magyarok Egyesülete sajtótermékeinek antiszemita uszításai ellen. Alapvetően Prónay Pált és Héjjas Ivánt nevezte meg a közelmúlt bűncselekményeinek lehetséges felbujtóiként, és azonnali lépéseket követelt a kormánytól.¹²¹

Vázsonyi Vilmos, aki a korszakban számos antiszemita indíttatású merénylet célpontja volt, 1923. július 26-án hosszasan felszólalt a titkos radikális jobboldali szervezetek, elsősorban a

¹²⁰ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/X, 37–50.

¹²¹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII, 290–302.

Kettőskereszt Vérszövetség tevékenységének ügyében, és főként a Kovács testvérek által elkövetett bűncselekményeket ismertette. Határozottan arra célzott, hogy a kormányzat mintha fedezné e társaságok illegális tevékenységét, és azok egyfajta mellék- / árnyékkormányként működnének, és főként Gömbös Gyulának címezte azon határozott véleményét, mely szerint egy konszolidált, polgári államban még nemes célok elérése érdekében sincs szükség semmiféle titkos társaságokra, és azok főként nem léphetik át a törvényes kereteket semmiféle célok érdekében.¹²²

Rassay Károly 1923. november 29-ei felszólalásában Andréka Károlyt, a politikai rendőrség vezetőjét – aki többek között valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetségben is tag volt, és akinek személyes jó ismerősei voltak a Márffy Józseffel és társaival is kapcsolatban álló, ugyancsak súlyos bűncselekményeket elkövető Kovács testvérek is – nyíltan a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való szándékos összejátszással vádolta meg, és felvetette, hogy a merényletek elkövetőit talán eddig az ő közbenjárása miatt nem sikerült eddig kézrekeríteni.¹²³

¹²² Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XV, 149–150.

¹²³ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 179–181.

Rassayt mindössze egy nappal később követte Györki Imre szociáldemokrata képviselő 1923. november 30-ai felszólalása, aki ugyancsak kiemelte, hogy a rendőrség még mindig képtelen volt felderíteni a közelmúlt súlyos robbantásos bűncselekményeit, és hiába tett Rakovszky Iván belügyminiszter számos alkalommal ígéretet a tettesek kézre kerítésére, ő maga már nem hisz semmiféle miniszteri ígéretnek.¹²⁴ Szkepticizmusa a történetek fényében egyébként érthető volt.

Rupert Rezső 1924. január 3-án szólalt fel igen határozottan a parlamentben, melynek nyomán Bethlen István miniszterelnök nyilvánosan beismerte, hogy a közelmúltban valóban súlyos, politikailag motivált bűncselekmények történtek, amelyeket mindenképpen fel kell deríteni, azonban kiemelte, hogy bizonyíték hiányában az Ébredő Magyarok Egyesületét nem oszlathatja fel, azonban annak gyanús körülmények között, fegyveres miliciaként működő Nemzetvédelmi Főosztályát esetleg indokolt lehet a közeljövőben feloszlatni.¹²⁵

Egy nappal később, 1924. január 4-én szólalt fel a nemzetgyűlésben szociáldemokrata képviselőként Kéthly Anna, és egyfelől üdvözölte Márffy József és társai meggyanúsítását és

¹²⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 199.

¹²⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338.

letartóztatását az erzsébetvárosi és a hozzá kapcsolódó bombamerényletek ügyében, ugyanakkor kifejtette azon véleményét, hogy az elfogott fiatalemberek véleménye szerint csupán végrehajtók, és addig nem lesz béke és nyugalom az országban, míg a mögöttük álló felbujtókat is kézre nem kerítik. Kéthly ugyancsak hangot adott azon véleményének, hogy a merényletek mögött aljas politikai játszmák és befolyásos személyek állnak, a rendőrség pedig mindig elakadni látszott a nyomozásokban, mikor nem csupán a végrehajtókat, de az értelmi szerzőket kereste. Bár konkrét személyeket nem vádolt meg a merényleteket kitervelésével, felszólalásából kiolvasható, hogy elsősorban radikális jobboldali politikusokra, a kormánypártból kivált fajvédő frakció tagjaira, illetve a velük szoros átfedésben lévő egykori különítményes tisztekre gondol.¹²⁶

Bárczy István demokrata párti képviselő, Budapest korábbi főpolgármestere, az erzsébetvárosi robbantás egyik célpontja január 5-én adott hangot a parlamentben afeletti felháborodásának, hogy Héjjas Iván különítményparancsnok jóformán érinthetetlen, és a miniszterelnök személyes intézkedése szükséges hozzá, hogy a rendőrség kihallgassa a bombamerényletekkel kapcsolatban. Holott iratok, amelyekbe ő is betekinhetett,

¹²⁶ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 361.

egyértelműen bizonyították, hogy Héjjas mind a Kovács testvérekkel, mind pedig Márffy József csoportjával szoros kapcsolatban állt, és mindkét kisebb paramilitáris társaság a feletteseként tekintett Héjjasra. Pikler Emil, Drozdy Győző és Vázsonyi Bárczy Bárczy mellé álltak, és provokatívan felvetették a kérdést, vajon vannak-e az országban olyan katonai alakulatok, amelyek nem a honvédelmi miniszter irányítása alatt állnak? Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter hevesen tiltakozott a gyanúsítások ellen, és a hadsereg nevében is elhatárolódott a bűncselekményeket elkövető, paramilitáris fegyveres csoportoktól.¹²⁷

Már folyt Márffy és társai ügyének elsőfokú főtárgyalása, amikor Pikler Emil szociáldemokrata képviselő szót emelt a bíróság – feltehetőleg szándékos – eljárási hibái ellen, többek között azért, mert a tárgyalást vezető dr. Langer Jenő kúriai főbíró nem engedte Márffynak, hogy a Bethlen István miniszterelnökkel való állítólagos kapcsolatáról bővebben beszéljen. Pikler ismét számonkérte a kormányon, hogy megítélése szerint együttműködik a radikális jobboldali társadalmi egyesületekkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal, elsősorban Héjjas Ivánnal és embereivel, és valamiféle piszkos politikai alku keretében esetleg

¹²⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 414–417.

büntetlenséget biztosít a közelmúltban történt bombamerényletek felbujtóinak.¹²⁸ Bethlen István persze több fórumon is tagadta, hogy bármiféle kapcsolata lenne Márffy Józseffel és társaival, ám az ellenzék részéről mindez még sokáig támadási felületet biztosított a miniszterelnök ellen.¹²⁹

A Márffy József és társai bombaperében hozott súlyos elsőfokú ítélet nyomán a kedélyek valamelyest a nemzetgyűlésben is megnyugodtak, továbbá az 1925-ben kitört frankhamisítási botrány már erősen elterelte a figyelmet a bombaper másod- és harmadfokú tárgyalásairól is, melyek jóval enyhébb ítéletekkel zárultak. Mindazonáltal az ügy utóéletéhez tartozik, hogy 1926. március 20-án ugyancsak Fábíán Béla jegyezte meg parlamenti felszólalásában igen erős kormánykritikát megfogalmazva, hogy Márffy Józsefet és társait végül majdnem minden ellenük felhozott vádpontban felmentették, és ironikusan jegyezte meg, hogy lényegében csak azok a halálos ítéletek maradtak hatályban, amelyeket a Kettőskereszt Vérszövetség és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vérbírósága hozott. Megjegyezte továbbá, hogy bár a közszolgálati alkalmazottaknak a kormány valóban rendeletileg megtiltotta a titkos egyesületekben való

¹²⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 368.

¹²⁹ Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 494.

részvételt, információi szerint a Kettőskereszt Vérszövetség egyes paramilitáris alakulatai még ekkor, 1926-ban is tovább működtek, a kormányt pedig az ítélelethozatalba való beavatkozással is megvádolta.¹³⁰ Áttekintve a másod- és harmadfokú ítéleteket, valamint az ezekkel szoros ellentmondásban álló, Márffy József és társai ellen rendelkezésre álló bizonyítékokat, habár biztosan nyilván nem állíthatjuk, egyáltalán nem kizárható, hogy Márffyt igen magas szintű pártfogók menthették meg a kivégzéstől.

Hely hiányában az erzsébetvárosi bombamerénylet és az azt követő büntetőper teljes sajtóreceptiójának elemzésére nem vállalkozhatunk, hiszen az akár egy önálló, önmagában is terjedelmes tanulmány tárgyát képezhetné, azonban a receptió legfontosabb elemeire, a különböző politikai oldalakat reprezentáló nagyobb, országos napilapok véleményére az események háttérének árnyaltabb megértése érdekében mindenképpen érdemes kitérnünk.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének szélsőjobboldali lapja, a Szózat nem meglepő módon végig tagadta, hogy az egyesület tagjainak köze lenne a merényletsorozathoz, és nem egy alkalommal a kommunistákra igyekezett terelni a gyanút. A

¹³⁰ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XL, 411.

tettek elfogása után a lap már rögtön a büntetőeljárás elején koncepciót emlegetett, a liberális sajtót pedig aljas hazugságokkal vádolta.¹³¹ Márffy József és társai letartóztatása után felmerült a sajtóban, hogy a fajvédő frakció Márffyt szabadlábra helyezését kezdeményezte, a Szózat pedig ezt úgy kommentálta, hogy a nyomozásnak nincsenek érdemi eredményei, amely alapján jogos lett volna a gyanúsítottak őrizetbe vétele. Az ÉME lapja azon is értetlenkedett, hogy a megítélése szerint egyszerű köztörvényes bűncselekmények ügyében az államrendőrség poltiai osztálya folytat nyomozást. Rassay Károly felszólalása után, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a radikális jobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolta, a lap is tudósítot róla, Andréka vizsgálatot kezdeményezett saját maga ellen.¹³² A főtárgyalás megkezdése után a Szózat továbbra is határozottan védte Márffy Józsefet és társait, a tárgyalás első napjairól meglehetősen elfogultan és propagandisztikus hangnemben

¹³¹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Befejezik a nyomozást a bombamerényletek ügyében*, Szózat, 1923. 11. 29., 2.

¹³² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két felderített bombamerényleten kívül a nyomozásnak nincs eredménye*, Szózat, 1923. 11. 30., 4.

tudósított, és végig koncepciós pert emlegetett.¹³³ Egy másik tudósításban a az ellenzéki sajtóban megjelent cikkek ellen kelt ki, és a liberális lapok tárgyalássorozatról szóló cikkeit szenzációhajhász rágalomhadjáratnak minősítette.¹³⁴ Az elsőfokú ítélet kihirdetésekor a Szózat ugyancsak mély megdöbbenésének adott hangot, és propagandisztikus hangnemben védte a vádlottakat, megint csak arra utalva, hogy megítélése szerint jóelőre kidolgozott koncepció szerint zajlott a büntetőeljárás és az ítélethozatal, ugyanakkor kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek, így a törvényszék ítélete korántsem végleges.¹³⁵ A jóval enyhébb ítéletekkel záruló, másodfokú főtárgyalássorozatról az ÉME lapja lényegében ugyanabban a patetikus és propagandisztikus hangnemben, a vádlottakat valamiféle zsidó / kommunista / liberális összeesküvés áldozatainak beállítva, ugyanazon panelek mentén tudósított.

Az ugyancsak radikális jobboldali napilap, a Magyarország a Szózatnál sokkal elfogulatlanabbul,

¹³³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A büntetőtörvényszék megkezdte a Márffy-per főtárgyalását*, Szózat, 1924. 11. 19., 3.

¹³⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Pénteken dönt a bíróság bizonyítás kiegészítéséről a Márffy-ügyben*, Szózat, 1924. 11. 28., 5.

¹³⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálos ítéletek a Márffy-perben*, Szózat, 1924. 12. 14., 7.

tárgyilagosan számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet ügyében folyt nyomozásról és a gyanúsítottak elfogásáról.¹³⁶ A lap nem sokkal később a rendőrség emberfeletti nyomozómunkájáról adott hírt, illetve ugyancsak mérsékelt hangnemben számolt be arról, hogy az őt ért vádak kapcsán Andréka Károly, a politikai rendőrség vezetője vizsgálatot kezdeményezett önmaga ellen.¹³⁷ Pár hónappal később a lap jóformán kritikátlanul fogadta el, hogy valóban azok a merényletsorozat tettesei, akiket a rendőrség ezzel gyanúsít, és 1924 februárjában a gyanúsítottak beismerő vallomásairól adott hírt, ismételten a nyomozó hatóságok sikeres munkáját hangsúlyozva.¹³⁸ A tárgyalássorozatról a Magyarság ugyancsak hasonló hangnemben tudósított a későbbiekben, és a Szózáttal ellentétben a lapban megjelent cikkekben nem igazán merült fel az a lehetőség, hogy a merényletsorozat elkövetésével vádolt fiatalemberek akár ártatlanok is lehetnek.¹³⁹

¹³⁶ [SZERZŐ NÉLKÜL], Kézre kerültek a legutóbbi bombamerényletek tettesei, Magyarság, 1923. 11. 27., 4.

¹³⁷ [SZERZŐ NÉLKÜL], Andréka Károly detektívfőnök vizsgálatot kért maga ellen, Magyarság, 1923. 11. 30., 5.

¹³⁸ [SZERZŐ NÉLKÜL], Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör elleni pokolgépes merénylet tettesei, Magyarság, 1924. 02. 07., 5.

¹³⁹ Pl. [SZERZŐ NÉLKÜL], Szász József és Radó József védői beszéltek ma a bombapörben, Magyarság, 1924. 12. 02., 6.

A büntetőtörvényszék elsőfokú ítéletét a lap hasonlóképpen kommentálta, és gyakorlatilag kész tényként könyvelte el, hogy valóban Márffy József és társai követték el a terhükre rótt bűncselekményeket. Az Ébredő Magyarok Egyesületének becsületét ugyanakkor valamennyire mentendő, a Magyarság is hangsúlyozta az elsőfokú ítéletében is elhangzott állítást, mely szerint az ÉME nemzetvédelmi osztályai eredetileg nemes, hazafias célokkal alakult milíciák voltak a hadsereg valamilyen fokú kontrollja alatt, és a bajok akkor kezdődtek, amikor Márffy József és hozzá hasonló, radikális és a társadalomra veszélyes emberek léptek be ezekbe az alakulatokba és ragadták magukhoz azok vezetését.¹⁴⁰ A Magyarság tehát igyekezett valamiféle kontrasztot felállítani az Ébredő Magyarok Egyesületének tagsága és a Márffy József vezetése alatt álló IX. kerületi nemzetvédelmi osztály között, és az egész bűncselekmény-sorozatot néhány elvetemült, a saját elhatározásából cselekvő fiatalember borzalmas tetteként beállítani, amely mögött talán nem is keresendők felbujtók, magasabb szintű felelősök. A lap ezzel implicit módon nyilván a kormányzatot és a hadsereget, illetve a bombaper során szóba került politikusokat és katonatiszteket

¹⁴⁰ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság*, Magyarság, 1924. 12. 14., 3.

igyekezett védeni. A tudósítások ugyanakkor a Szózatához hasonlóan azt is kiemelték, hogy a vádlottak fellebeztek, az ellenük hozott elsőfokú ítélet így korántsem végleges. A Márffy-per másodfokú, jóval enyhébb ítéletekkel záruló főtárgyalássorozata kapcsán nagyjából ugyanez a hozzáállás jellemezte a Magyarország e témában megjelent cikkeit, ugyanakkor ahogyan a per fokozatosan az enyhébb ítéletek és a számos bűncselekmény alóli felmentés irányába fordult, úgy a lap hangneme is fokozatosan megengedőbb lett Márffy Józseffel és társaival szemben.¹⁴¹

A kiszegzardapárti Új Barázda ugyancsak leginkább a kormánypárt érdekeinek megfelelően, a rendőrség érdemeit kiemelve számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet és a vele együtt kezelt többi robbantatos cselekmény gyanúsítottainak őrizetbe vételéről.¹⁴² A nyomozás további fejleményeiről a lap ugyancsak lelkesen tudósított, kissé hatásvadász módon számolt be a milícián belül működő vérbíróság működéséről, és már a nyomozati szakban tudni vélte, hogy Márffy

¹⁴¹ Pl. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Minden tanú azt vallja, hogy Márffy a bombamerénylet napján az Iparbankban dolgozott*, Magyarország, 1925. 07. 10., 8.

¹⁴² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Elfogták a Reviczky utcai bombamerényletét*, Új Barázda, 1923. 11. 28., 2.

József, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője összejátszott Herczeg Józseffel, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portásával, a robbantáshoz használt pokolgépet pedig egy bizonyos Báthory Miklós nevű MÁV-felügyelőtől kapta, ám kiemelte azt is, hogy mind a portás, mind a MÁV-tisztviselő tagadta, hogy bármi közük lenne a merényletnek.¹⁴³ Az elsőfokú főtárgyalásról a lap hasonló hangnemben tudósított, és jótékonyan elhallgatta, hogy a bíróság amúgy súlyos eljárási hibákat vétett. Semmiféle kritikát nem fogalmazott meg az eljárással szemben, és teljes mértékben, mindenféle reflexió nélkül tényként kezelte, hogy Márffy József és társai követték el az összes terhükre rótt bűncselekményt.¹⁴⁴ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést, a többi vádlottra pedig 5-10 év közötti börtönbüntetésekét kiszabó elsőfokú ítéletről az Új Barázda ugyancsak körülbelül azt állapította meg, hogy a súlyos ítéletek által minden bizonnyal győzött az igazság, ám az újság a többi napilaphoz hasonlóan kiemelte, hogy a vádlottak

¹⁴³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyk a saját embereiket is megbotozták és halálra ítélték*, Új Barázda, 1924. 02. 09., 3.

¹⁴⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Megkezdtek a budapesti bombamerényletek tárgyalását*, Új Barázda, 1924. 11. 19., 2.; [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombamerényletek tárgyalása*, Új Barázda, 1924. 11. 23., 5.

fellebbeztek, az ügy tehát még korántsem zárult le.¹⁴⁵

A szociáldemokrata Népszava – kissé elfogult módon, de nem alaptalanul – gyakorlatilag a kezdetektől fogva az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá kapcsolódó egyéb radikális jobboldlai szervezeteket, illetve az ÉME-ben vezető pozíciókat betöltő Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris vezetőket sejtette az erzsébetvárosi bombamerénylet hátterében, és amikor a rendőrség végre meggyanúsította az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáit Márffy Józseffel az élen, nem győzött hangsúlyozni, hogy korábbi gyanúja igaznak bizonyult.¹⁴⁶ A nyomozás bizonyos nyilvánosságot kapott eredményeiről ugyancsak hasonló hangnemben, némileg hatásvadász és kárörvendő regiszterben számolt be a lap, és ugyancsak azon az állásponton volt, hogy a merénylőket Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portása cinkosként segíthette. Kiemelte továbbá, hogy Márffy József a kis létszámú paramilitáris csoporton belül szabályos személyi

¹⁴⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bíróság Márffyt és Marosit halálra ítélte*, Új Barázda, 1924. 12. 14., 2.

¹⁴⁶ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kinyomozták az erzsébetvárosi kör bombabanditáit: ébredők valamennyien...*, Népszava, 1924. 02. 07., 5.

kultuszt épített ki maga köré, többségében nála is fiatalabb alárendeltjei pedig rettegve néztek fel a fiatalemberre, és vakon teljesítették minden parancsát.¹⁴⁷ A gyanúsítottak őrizetbe vétele és a tárgyalás között a Népszava számos, lényegi új információkat nem tartalmazó, csak a korábbi eredményeket és feltételezéseket megismétlő, repetitív cikket közreadott, hogy módszeresen napirenden tartsa a bombamerényletek ügyét, és mindegyikben hangsúlyozta az Ébredő Magyarok Egyesületének szerepét, gyakorlatilag kritikai reflexió nélkül összemossa azt a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztállyal.¹⁴⁸ Az elsőfokú főtárgyalás-sorozat során a lap leginkább azt emelte ki, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete megkísérelte befolyásolni a tárgyalás menetét, és bizonyos tanúkat névtelen, feltehetőleg az egyesülethez köthető elkövetők valóban megfenyegettek.¹⁴⁹ Nem állt messze a laptól az olyan feltételezés sem, mely szerint a kormány bizonyos tagjainak, vagy legalábbis kormánypárti

¹⁴⁷ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A tömeggyilkos ébredővezér új taktikája*, Népszava, 1924. 02. 10., 5.

¹⁴⁸ [SZERZŐ NÉLKÜL], „...Mert a szálak az Ébredő Magyarok Egyesületéhez vezettek”, Népszava, 1924. 02. 13., 4.

¹⁴⁹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Fenyegető levelek, terrorizálások és egyéb titokzatos akciók a bombabanditák megmentése érdekében*, Népszava, 1924. 11. 09., 4.

politikusoknak is közvetett felelősségük lehetett a bombamerényletekben, Csáky Károly honvédelmi miniszter és Bethlen István miniszterelnök tanúvallomását pedig a Népszava leginkább ebben a szellemben kommentálta.¹⁵⁰ A lap némi rosszmájúsággal tudósított Márffy József és társai védőügyvédeknek érveléséről, mely szerint az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistái hős hazafiak, akik csupán egy hazug koncepció per bűnbakjai.¹⁵¹ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra elsőfokon kiszabott halálos ítéletet ugyanakkor a Népszava is viszonylagos elégedettséggel vette tudomásul, és nem is igazán hangsúlyozta, hogy a vádlottak fellebbeztek az elsőfokú ítélet ellen.¹⁵²

A polgári liberális, a szabadkőművességhez is szoros szálakkal kötődő Világ című napilap ugyancsak kezdettől fogva az Ébredő Magyarok Egyesületét sejtette az erzsébetvárosi bombamerménylet háttérében, és igen keményen bírálta a kormányt és a rendőrséget, amiért

¹⁵⁰ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A miniszterelnök és a honvédelmi miniszter vallomása a bombapörben*, Népszava, 1924. 11. 29., 5.

¹⁵¹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A védelem szerint a bombabanditák „mártírok”*, Népszava, 1924. 12. 02., 6.

¹⁵² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két bombabanditát: Márffyt és Marosit halálra ítélték*, Népszava, 1924. 12. 14., 8–9.

kezdetben nem igazán tudott eredményeket tudott felmutatni a nyomozás terén.¹⁵³ A liberális lap publicistái néhány cikkükben azt is felvetették, hogy a hatóságok talán nem is keresik olyan nagy erővel a tetteseket, mint kellene, hiszen akár a kormánypárt egyes politikusai is érintettek lehetnek a merényletben.¹⁵⁴ 1924 elején a lap hangnemében némi változás állt be, amikor a rendőrség végre Márffy Józsefet és társait a bombamerényletek gyanúsítottjaiként vette őrizetbe, és némi dicséretet is megengedett magának a rendőrség munkájával kapcsolatban.¹⁵⁵ A nyomozás nyilvánosságra hozott részeredményeit a Világ ugyancsak mérsékeltebb hangnemben kommentálta, nagyjából kész tényként elfogadva, hogy valóban azok a személyek követhették el a súlyos bűncselekményeket, akiket a rendőrség ezzel gyanúsít.¹⁵⁶ A Világ még a főtárgyalás-sorozat megindulása előtt tudni vélta azt is, hogy Héjjas Iván és Dániel Sándor, az ÉME

¹⁵³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Még mindig nincsenek meg...*, Világ, 1922. 04. 11., 7–8.

¹⁵⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Még mindig nincsenek meg...*, Világ, 1922. 04. 30., 4.

¹⁵⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A rendőrség kinyomozta az Erzsébetvárosi Kör bombamerénylőit*, Világ, 1924. 02. 07., 5.

¹⁵⁶ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az Erzsébetvárosi Kör merénylőinek kihallgatása és szembesítése*, Világ, 1924. 02. 08., 5.

ügyésze titkos mentőakciókat szervez az IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály milicistáinak kiszabadítása céljából, Márffy pedig az előzetes letartóztatásból is folyamatos levelezésben áll Héjjjassal.¹⁵⁷ A lap a per kezdeti szakaszában azt is tudni vélte, hogy a védelemnek nem kevesebb, mint nyolcvan mentő tanúja volt Márffy József és társai védelmében, ám ennyi személy persze végül közel sem tanúskodott a vádlottak mellett.¹⁵⁸ A főtárgyalásról a Világ ugyancsak részletesen tudósított, és a témában megjelent cikkek újra azt hangsúlyozták, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya egy ideig a kormány tudtával és felhatalmazásával működő segédrendőri milícia volt, ily módon tehát a kormány is közvetetten felelős lehet azért, amit a szervezet egyes tagjai saját elhatározásukból követtek el.¹⁵⁹ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt halálos ítélettel az erősen ellenzéki napilap szerkesztősége is viszonylag elégedett volt, ugyanakkor az ítélethirdetésről szóló tudósítás megbotránkozva emelte ki, hogy a vádlottak többsége ekkor

¹⁵⁷ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Titkos mentőakciók Márffyéék érdekében*, Világ, 1924. 11. 11., 7.

¹⁵⁸ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombapör tárgyalására a védők nyolcvan mentőtanút vonultatnak föl*, Világ, 1924. 11. 12., 4.

¹⁵⁹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Izgalmas jelenetek közt kezdődött meg a bombapörök főtárgyalása*, Világ, 1924. 11. 19., 5–6.

kifejezetten vidám volt, Márffy József pedig fölényesen jelentette ki, hogy nem kér kegyelmet.¹⁶⁰

A Miklós Andor, a Márffy és társai által elkövetett merényletsorozat egyik célpontja tulajdonában álló, Az Est című, többnyire elfogulatlanságra törekvő polgári liberális napilap ugyancsak eredményeket sürgetett már rövid idővel az erzsébetvárosi bombamerénylet megtörténte után, és a rendőrség szemére hányta, hogy az látszólag sötétben tapogatózik, vagy nem is igazán keresi a tetteseket.¹⁶¹ A kritika mellett ugyanakkor törekedett az objektivitásra is, és leközlte az ügyben nyomozó rendőrtisztviselők nyilatkozatait is. Az Ébredő Magyarok Egyesületét a lap ugyancsak korán megnevezte, mint a merénylet esetleges felelősét, majd amikor Márffy Józseféket meggyanúsította a rendőrség, visszafogottan, de határozottan erősítette meg a köztudatban élő korábbi gyanút.¹⁶² Az Est innentől kezdve a legnagyobb részletességgel tudósított a nyomozás aktuális állásáról, már persze arról, amit a rendőrség megosztott a

¹⁶⁰ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két halálos ítélet a bombavetők pörében*, 1924. 12. 14., 17–18.

¹⁶¹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Miért volt eredménytelen a bombamerénylet nyomozása?*, Az Est, 1922. 04. 25., 3.

¹⁶² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Újabb részletek az erzsébetvárosi bombamerényletről*, Az Est, 1924. 02. 08., 1.

nyilvánossággal, és összességében elmondhatjuk, hogy az e tárgyban született cikkei a korabeli magyar bűnügyi újságrírás szakszerű, többé-kevésbé objektivitásra törekvő termékei voltak.¹⁶³ A lap nagy hangsúlyt fektetett az ÉME nemzetvédelmi milíciáin belül működő, sajátos és furcsa belső igazságszolgáltatási testület, a vérbíróság működésére is, és beszámolt arról, hogy az ÉME vérbíróságának tagjait a rendőrség tanúként hallgatta ki a merényletekkel összefüggésben.¹⁶⁴ A lap jelentős eredményként tette közzé, hogy az ügyészség benyújtott vádiratában összevonta az erzsébetvárosi bombamerényletet a Koháry utcai törvényszéki palota és a francia követség elleni merényletkísérletekkel.¹⁶⁵ Az Est tudósításai ugyancsak kiemelték, hogy a tárgyaláson is többször felmerült Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok neve, Márffy és Héjjas kapcsolatára pedig konkrét dokumentumok utalnak,

¹⁶³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Radó József végigjártszotta a rendőrtisztviselők előtt a bombamerénylet minden előzményét*, Az Est, 1924. 02. 12., 3.

¹⁶⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A főkapitányságra előállították a vérbíróság öt tagját, Tisza Istvánt, Stroba Gusztávot, Kovács Gyulát, Sós Bélát és Dormányi Jánost*, Az Est, 1924. 02. 17., 3.

¹⁶⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az ügyészség vádirata Márffyéék ellen a Koháry utcai fogház és a törvényszéki palota ellen elkövetett merénylet ügyében*, Az Est, 1924. 02. 29., 3.

így a lap leginkább Héjjast vélelmezte értelmi szerzőként a merényletsorozat háttérében.¹⁶⁶ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést kiszabó elsőfokú ítéletet Az Est is viszonylagos meglepéssel úgy értékelte, hogy győzött az igazság, és a tudósítás nem tért ki rá, hogy a vádlottak fellebbeztek, tehát az ügynek még korántsincs vége.¹⁶⁷

A korabeli nagyobb magyar napilapok közül talán a mérsékelt kormánypárti, konzervatív Pesti Hírlap számolt be a legrészletesebben a nyomozás eredményeiről és az elsőfokú főtárgyalás eseményeiről. A nyomozás során a lap a rendőrség iránti elismeréssel tudósított a gyanúsítottak őrizetbe vételéről,¹⁶⁸ és lényegesen a lap tudósítói egy percig sem kételkedett abban, hogy valóban azok a személyek követték el a merényletsorozatot, akiket a rendőrség ezzel gyanúsított, a rendőrség munkáját pedig szakszerűnek mutatta be.¹⁶⁹ A lap különösen

¹⁶⁶ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Radó az orvosszakértő előtt is mindent beismert*, Az Est, 1924. 11. 26., 1–3.

¹⁶⁷ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyt és Marosit halálra ítélték*, Az Est, 1924. 12. 14., 1–5.

¹⁶⁸ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Az eddig történt bombamerényletek hét tettesét és gyanúsítottját elfogta a rendőrség*, Pesti Hírlap, 1923. 11. 27., 1.

¹⁶⁹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör merénylői*, Pesti Hírlap, 1924. 02. 07., 1.

nagy részletességgel foglalkozott a nyomozás szinte minden elemével, és arról sem mulasztott el terjedelmes cikkben hírt adni, hogy Márffy József kihallgatása során örültséget szimulált, és egy ideig ezzel próbálta akadályozni a nyomozást.¹⁷⁰ A lap helyszíni tudósítói később, a cikkekben igen sok szó szerinti idézetet dokumentáltak a tárgyaláson elhangzottakból, így az orgánium által közölt cikksorozat a levéltári őrizetben fennmaradt iratokkal összehasonlítva az elsőfokú főtárgyalás-sorozat jegyzőkönyveinek viszonylag hiteles kivonatának is tekinthető.¹⁷¹ A Pesti Hírlap terjedelmes és olvasmányos tudósításaiban nem csupán a vádlottak bűnösségéről volt meggyőződve, de a IX. kerületi nemzetvédelmi osztályt az első tudósításokban nem határolta el élesen az Ébredő Magyarok Egyesületétől, mint nagyobb szervezettől sem.¹⁷² Az újság igen részletesen beszámolt a bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárásról is, és a vád bizonyítékait alapvetően – nem tévesen –

¹⁷⁰ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffy a rendőrségen ismét örültséget szimulált*, Pesti Hírlap, 1924. 02. 08., 1.

¹⁷¹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *A bombamerényletek ügyét csoportokban tárgyalta a bíróság*, Pesti Hírlap, 1924. 11. 18., 3.

¹⁷² BENDA Jenő, *Tagadnak a bombapör vádlottjai*, Pesti Hírlap, 1924. 11. 18., 1–6.

meggyőzőnek találta.¹⁷³ Olvasmányosan tudósított a nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitány bíróság előtt tett vallomásáról is, aki arra is kitért, hogy az ÉME vezetősége bizonyos adatok szerint bele szándékozott avatkozni a nyomozásba.¹⁷⁴ A Pesti Hírlap igen részletesen ismertette Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomását is, rávilágítva, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai a Kettőskereszt Vérszövetség szervezetén keresztül kvázi-állami, önkéntes paramilitáris karhatalmi alakulatok voltak, ám mivel személyi kérdésekbe a hadsereg nem szólt bele, így ezen alakulatok egyes tagjainak cselekedeteiért sem terheli felelősség.¹⁷⁵ A maga mérsékelt kormánypártiságával tehát a Pesti Hírlap is igyekezett kisebbíteni az állam és a kormányzat felelősségét. A lap az elsőfokú ítéletet a Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt halálbüntetéssel együtt egyetértéssel vette tudomásul, ugyanakkor a

¹⁷³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Tárgyi bizonyítékok Márffy József ellen*, Pesti Hírlap, 1924. 11. 22., 4–5.

¹⁷⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Schweinitzer kapitány izgalmas vallomása a bombavető beismeréséről*, Pesti Hírlap, 1924. 11. 25., 3–5.

¹⁷⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Márffyra és Marosira halálbüntetést kér az ügyész*, Pesti Hírlap, 1924. 11. 29., 9–11.

többi laphoz hasonlóan kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek.¹⁷⁶

A per nagyobb napilapokban megjelent sajtóvisszhangjából világosan látszik, hogy a radikális jobboldali sajtó elsősorban menteni igyekezett a bombaper vádlottjait, és az ártatlanságuk mellett érvelt, a rá jellemző, szimplifikáló antiszemizmussal valamiféle koncepciót pert és zsidó összeesküvést sejtve a háttérben. A mérsékelt jobboldali sajtótermékek ezzel szemben többnyire meg voltak győződve Márffy József és társai bűnösségéről, ugyanakkor elsősorban a nyomozó hatóságok áldozatos munkáját és a Bethlen-kormány konszoldiációra való törekvését domborították ki, számos esetben az Ébredő Magyarok Egyesületének egésze és a paramilitáris elvek szerint működő Nemzetvédelmi Főosztály között is éles határvonalat húzva. A baloldali és polgári liberális sajtó ugyancsak a kezdetektől meg volt győződve az elkövetők radikális jobboldali kötődéséről, illetve Márffyék meggyanúsítása után az ébredő milicisták bűnösségéről, ám igen kemény kritikával illette a kormányt és a rendőrséget, amiért csak igen későn sikerült a bűncselekmény-sorozatot felderíteni,

¹⁷⁶ [SZERZŐ NÉLKÜL], Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság, Pesti Hírlap, 1924. 12. 14., 4–5.

illetve nem zárta ki bizonyos kormánypárti politikusok közvetett vagy közvetlen felelősségét sem. A liberális és baloldali újságok nem egy esetben megpendítették azt is, hogy bizonyos kormánytagok és egyéb magas rangú állami tisztviselők talán összejátszanak az Ébredő Magyarok Egyesületében vezető pozíciókat betöltő paramilitáris vezetőkkel, többek között Prónayval vagy Héjjassal, akiket az ellenforradalmban játszott szerepük okán személyes kapcsolat fűzött Horthy Miklós kormányzóhoz is – és a jóval enyhébb másod- és harmadfokú ítéletek fényében ezek a fejtegetések talán nem is jártak túl messze az igazságtól.

Érdekes momentum, hogy a már említett Pesti Hírlap volt talán az egyedüli, a bombaperről tudósító jelentősebb napilap, mely megengedte magának, hogy szociográfiai fejtegetésekbe bocsátkozzon, és a vádlottak társadalmi hátteréről is bővebben írjon. A lap számos tudósításában érzékletesen írta le az ÉME fiatal nemzetvédelmi milicistáinak többnyire kopottas külsejét, ismertette alsóközép- vagy munkásosztály-beli hátterüket, melyből jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre nem igazán számíthattak, ugyanakkor a mérhetetlen gógot fontosság tudatot, ahogyan a tárgyaláson végig viselkedtek, és amelyet feltehetőleg a milicista mozgalomban való tagság kölcsönzött nekik.

Alapvető tanulmányában Robert Gerwarth érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló és brutális cselekményeket elkövető generációja.¹⁷⁷ A bombaper vádlottaira, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáira teljes mértékben illenek ezek a megállapítások. Az ekkor a húszas éveiben járó Márffy József, aki a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályban igen hamar egy kisebb létszámú, terrorcselekményre vetemedő radikális jobboldali milícia a szervezeten belül teljhatalmú parancsnokává nőtte ki magát, a Monarchia katonájaként harcolt az első világháborúban. Alárendeltjeinek többsége ugyanakkor nála is fiatalabb koruk okán még nem teljesíthetett katonai

¹⁷⁷ Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2017. 71–92

szolgálatot, ellenben a radikális jobboldali egyesület – egy ideig állami felhatalmazással működő – paramilitáris alakulatában valamiféle katonai, bajtársi közösséget kerestek és találtak, és a maguk igen szélsőséges, hipernacionalista gondolkodásával minden bizonnyal őszintén hitték, hogy a paramilitáris szervezet keretein belül a hazájuk javát szolgálhatják, és a nemzet ellenségeinek tartott emberek likvidálásával hazafias cselekedeteket hajthatnak végre.

Prónay Pál feljegyzéseiben ugyancsak megemlékezik az erzsébetvárosi bombamerényletről, és a vonatkozó rövid részletett talán érdemes teljes terjedelmében idéznünk:

„Alig voltam néhány hétig az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja, megtörtént az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a bombarobbanás, amely alkalommal 9 zsidó halott maradt a helyszínen. A liberális lapoknak újabb anyag kínálkozott fel ellenem. Több nagyfejű szabadkőműves demokrata vezér, akik elkéstek a bementett vacsoráról, ezért tiszta véletlennek köszönhatték életüket – köztük dr. Vázsonyi Vilmos, a főpáholymester is. Sajnos, az áldozatok jobbára jelentéktelen személyek voltak. A zsidók, szokás szerint, rájuk nézve minden bajnak az eredetét az Ébredő Magyarok Egyesületében

keresték, és ezen merénylet szálait is oda látták futni, vagy inkább csak ráfogták, mert semmi terhelő adatra nem is támaszkodhattak. De hangoztatták, hiszen nem lehet másképpen, mert Prónay is az egyesület tagja és alelnöke.

Az ébredő gyűléseken való részvételemnek és tele torokból való szónoklásomnak egy igen erős torokgyulladás lett a vége, amelyből egy súlyos infekciót kaptam, amellyel egy hónapig feküdtem állandó lázzal. A kormányzó is érdeklődött telefonon az egyik szárnysegédje, Koós Miklós útján állapotom felől. Sőt, Rantzenberger Győző szintén bejelentette látogatását, de ez még a kezdet kezdetén volt, azon bizonyos néhány tiszttel, akiknek vaj volt a fején. Én azonban elhárítottam a szamaritánusi tiszteletet mindaddig, amíg ügyük elintézve nem lesz. Úgy látszik, fent nevezetteknek akkor még igen presszáznak látszott a velem való békés kiegyezést létrehozni. De mikor látták ennek eredménytelen voltát, folyamodtak a gázságokhoz. Ezen ügyeknek a mai napig nincsen vége.

Az erzsébetvárosi bombamerénylet 9 zsidó áldozatának végbement temetésén nagyobb részvétnyilvánulást rendeztek a hivatalos fórumok, mint az ugyanakkor Funchalban, Madeira szigetén elhunyt koronás királynak, IV. Károlynak itt Budapesten megtartott halott requiemjén. Gróf

Apponyi Albert és több magas hivatalos személy asszisztált a zsidó koporsóknál. (Ha jól emlékszem, Horthy kormányzó is megjelent.)

A rendőrség emberei a már említett merénylet elkövetését illetőleg – ki volt az igazi tettes? –, azt hiszem, ennyi összevissza bonyodalom után kideríteni nem volt képes, hanem csak tapogatóztak és az ÉMÉ-t gyanúsították. Több dezignált merénylő neve létezett közszájon, mint amennyi egyáltalán az erzsébetvárosi körbe egyáltalán beférne. Ezért a múltnak titkaiavá sorolható ez is – éppen úgy, mint sok más hasonló cselekmény.”¹⁷⁸

Prónay e bejegyzésében mintha cinkosan kikacsintana a sorok közül, és azt sejtetné olvasójával, hogy jóval többet tud annál, mint amennyit elárul, és egyáltalán nem tűnik légből kapott feltételezésnek, hogy a korszak ismert paramilitáris vezetőjeként és az ÉME vezetőségi tagjaként akár az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó egyéb terrorista jellegű bűncselekmények értelmi szerzői között lehetett. Ami további politikusok személyes felelősségét illeti, megemlítendő, hogy 1936-ban bekövetkezett haláláig az Etelközi Szövetség informális vezetője lényegében Gömbös Gyula későbbi honvédelmi miniszter, majd

¹⁷⁸ PRÓNAY, i. m. 330–331.

miniszterelnök volt, és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hez, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.¹⁷⁹ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korai magyar radikális jobboldali szervezetek egyik befolyásos informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogatta is azokat,¹⁸⁰ az Etelközi Szövetség pedig a különböző radikális jobboldali mozgalmak egyfajta központi irányító szerveként működött.¹⁸¹ 1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös igen aktív kapcsolatot ápolt Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszervezeteivel, 1924 novemberétől pedig a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit az ÉME helyi szervezetei koordinálták.

¹⁷⁹ VONYÓ József, Gömbös Gyula, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014, 100–101.

¹⁸⁰ VONYÓ, i. m. uo.

¹⁸¹ Erről Zadravecz István tábori püspök is ír emlékiratában: ZADRAVECZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967, 148–149.

Héjjas és Gömbös kapcsolata ugyanakkor sokkal régebbre, az 1919-es szegedi ellenforradalmi időkre nyúlt vissza, és kevésbé tűnik valószínűnek, hogy Gömbös ne tudott volna az 1922–1923 során az ÉME tagjaihoz és Héjjas Iván paramilitáris csoportjaihoz köthető elkövetett erőszakos bűncselekményekről.¹⁸² Gömbös mellett Héjjas Iván személyes felelőssége az erzsébetvárosi bombamerényletben és a hozzá kapcsolódó bűncselekményekben ugyancsak alaposan feltételezhető, hiszen amellett, hogy Márffy többször kijelentette, hogy a paramilitáris szervezeten belül lényegében Héjjast tekinti katonai felettesének, a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály pecsétjén is az „ÉME Nemzetvédelmi Osztály – Héjjas-különítmény” felirat szerepelt.¹⁸³

Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait határozottan és egyértelműen megszüntették. A szervezet politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1944-ig működött, az igen nagyrészt belőle kiváló és létrejövő, nyugat-európai (elsősorban német és olasz)

¹⁸² VONYÓ, i. m. 169–170.

¹⁸³ HU-BFL VII-5-c-25646/1924 – Márffy József igazolványa (melléklet).

mintára szerveződő, új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen lecsökkent. Bár 1925-ben kitört a bombapernél is sokkalta jelentősebb, nemzetközi visszhangot kiváltó és az ország stabilizálódó külkapcsolatait is jelentősen rontó frankhamisítási botrány,¹⁸⁴ mely Márffy József és társai ügyéről is elterelte a közfigyelmet, a Horthy-Bethlen kormányzatnak mégis sikerült egy időre háttérbe szorítania a szélsőjobboldali politikai erőket és véghezvinni Magyarország politikai-gazdasági konszolidációját.

¹⁸⁴ A frankhamisítási botrányról kiváló összefoglaló tanulmányt közölt többek között Abloncy Balázs: ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32. Az ügy büntetőperének anyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrzetében: HU-BFL-VII-18-d-193/1926., továbbá Bethlen István miniszterelnök bizonyos iratai is segítenek árnyaltabb képet kapni az ügyről: Vö. *Bethlen István titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 193–244.